

İç Güvenlik Sektörünün
Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi Projesi

İNSAN HAKLARI KURULU ÜYELERİ İÇİN EL KİTABI

İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü

*“İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi”
projesinin ana yararlanıcısı, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı’dır.
Proje, Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilmiş ve
Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın
teknik desteği ile yürütülmüştür.”*

-Ana Yararlanıcı Kurum-
İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü

-UNDP Teknik Destek Ekibi-
Prof. Dr. Sebastian Roché
Baş Teknik Danışman

Rehberin oluşturulması için proje kapsamında görevlendirilmiş
kısa dönem uzmanlar

Ender Ethem Atay
Yerel Kıdemli Uzman

Zeliha Aydın
Yerel Uzman Yardımcısı

El kitabının hazırlanmasında katkıda bulunan İçişleri Bakanlığı ve
Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı Personeline teşekkürlerimizi sunarız.

Mayıs 2010

ANIT MATBAA / ANKARA

Tel: 0312 232 54 77

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	5
1. El Kitabının Amacı.....	5
2. İnsan Hakları Kurullarının İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetimindeki Rolü.....	6
3. Yöntem.....	7
4. Bölümler.....	7
I. İNSAN HAKLARI KAVRAMI	9
1. İnsan Hakları	9
2. Temel Hak ve Özgürlükler.....	9
II. YÖNETMELİK İLE UYGULAMANIN KARŞILAŞTIRILMASI	13
III. KURULLARIN ÜYE YAPISI	17
1. İl Kurullarının Üye Yapısı	17
2. İlçe Kurullarının Üye Yapısı	18
IV. ÜYELERİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI	21
1. Genel Görevler	21
2. Tanıtımla İlgili Görevler	26
3. Bilgilendirme, Bilinçlendirme ve Eğitim ile İlgili Görevler	29

4. Araştırma, İzleme ve Raporlama Görevleri	34
5. Kamu Kurum ve Kuruluşlarını Ziyaret Etme ve Örnek Nitelik Taşıyanları Ödüllendirme Görevi	41
6. İnsan Haklarına İlişkin İhlal İddialarını İncelemek ve Karara Bağlamak.....	41
V. KURULUN TOPLANTI ESASLARI İLE KOMİSYON VE MASALARIN OLUŞTURULMASI.....	45
1. Kurulun Toplantı Yer, Esas ve Usulleri.....	45
2. Danışma ve Başvuru Masaları.....	46
3. Komisyonların Oluşturulması ve Çalışma Usulleri.....	46
VI. EKLER	49
1. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik	49
2. Paris Prensipleri	59
3. Temel Hak ve Özgürlüklere Dair Uluslararası Sözleşmelerin Bulunabileceği İnternet Siteleri:.....	63

GİRİŞ

1. El Kitabının Amacı

Siz değerli üyeler için hazırladığımız el kitabına hoş geldiniz.

Bu el kitabı İçişleri Bakanlığı tarafından Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın teknik desteği ile yürütülen "İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi" Projesi kapsamında hazırlanmıştır. Proje kapsamında iç güvenlik birimleri üzerindeki sivil gözetimin daha etkin ve işlevsel hale getirilmesi amacıyla, insan hakları kurullarının (**Kurul** diye anılacaktır) kapasitelerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. El kitabının amacı, kurul üyelerine görevleri ile ilgili pratik hatırlatmalarda ve uygulamaya yönelik tavsiyelerde bulunarak, kurulların iç güvenlik sektörünün sivil gözetiminin geliştirilmesine katkısını sağlamaktır. Kurullar "İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik" (R.G., 23.11.2003, S.25298)¹ (**Yönetmelik** diye anılacaktır) uyarınca oluşturulmuş ve hâlihazırda 81 il ve 850 ilçede oluşturulmuştur. Yönetmelik, kurulun çalışma usul ve esaslarını da içermek üzere üyelerin görev ve sorumluluklarına dair bir çerçeve çizmektedir.

Kurulların oluşturulmasında hedeflenen amaçlar şunlardır:

- Kamuoyunda ve kamu görevlileri nezdinde insan hakları bilincini oluşturmak ve geliştirmek,
- Kişilerin insan hak ve özgürlüklerine saygı duyulmasını sağlamak ve bu anlamdaki ihlal iddialarını incelemek ve araştırmak,
- İnsan hak ve özgürlüklerinin kullanılmasının önündeki engelleri kaldırmak. Bu amaçla hak ihlallerine yol açan sosyal, siyasi, hukuki ve idari nedenleri incelemek, araştırmak ve bunların çözümüne ilişkin önerilerde bulunmak.

¹ Kurullar ilk olarak 2.11.2001 tarihli ve 24218 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "İnsan Hakları Kurullarının Görev, Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik" hükümlerine dayanarak kurulmuştur. 23.11.2003 tarihinde yayımlanan Yönetmelik ile yeniden yapılandırılmışlardır.

Kurulların verimli çalışabilmesi için, üyelerin Yönetmelik hükümleri ile başta Anayasa olmak üzere ulusal ve uluslararası insan hakları standartları hakkında bilgi sahibi olması gereklidir. Dolayısıyla, el kitabı insan hakları kavramına değinerek, üyelerin görevleri ile ilgili açıklamalar getirmekte ve iç güvenlik birimleri üzerinde demokratik gözetimin geliştirilmesi için tavsiyelerde bulunarak bütün bireylerin temel hak ve özgürlüklerden yararlanabildiği bir ortamın yaratılmasını hedeflemektedir.

2. İnsan Hakları Kurullarının İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetimindeki Rolü

“İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi” Projesi, kolluk kuvvetleri üzerindeki gözetim mekanizmalarının etkinleştirilmesi ve geliştirilmesi yolu ile kamu yönetiminin demokratikleşmesi ve vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini etkili bir şekilde kullanmasını amaçlamaktadır. Kolluk kuvvetleri ve diğer tüm kurumların, vatandaşlara demokratik hukuk devletin gerektirdiği şekilde hizmet sunması ve kamuoyu tarafından da kontrol edilip gözetlenebilir kurumlar haline getirilmesi hedeflenmektedir.

Kurulların iç güvenlik sektörünün sivil gözetiminin geliştirilmesine katkısı iki şekilde olabilir:

İlk olarak nezarethane ve karakolları ziyaret edip sanık haklarının etkin bir şekilde kullanılması için görevlilere eksikliklerin giderilmesi ve mevzuata uygun hale getirilmesi için tavsiyede bulunarak;

İkinci olarak kolluk kuvvetleri aleyhine yapılan hak ihlali iddialarını inceleyerek ve karara bağlayarak.

El kitabı, kurulların genel görevlerini yerine getirirken sivil gözetimi geliştirilmesi ve böylece Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin “şiddet ve kötü muameleye sıfır tolerans” politikasına katkı sağlaması amacıyla tasarlanmıştır. Bu sebeple yararlanacağınız el kitabı, iç güvenlik sektörünün sivil gözetiminin kurullar tarafından nasıl daha etkili bir şekilde gerçekleştirilebileceğine dair açıklamalar ve öneriler getirmektedir. Kitap, özellikle kolluk kuvvetleri üzerinde sivil gözetimin etkili bir şekilde yapılması amacıyla hazırlansa da, kurul üyelerinin genel görevleri için de yol gösterici bir özellik taşımaktadır.

3. Yöntem

El kitabı, kurullarla ilgili yasal düzenlemeler ve ulusal insan hakları kurumlarıyla ilgili uluslararası belgelerin incelenmesi, pilot iller Erzurum, İstanbul ve Niğde ile pilot ilçeler Eyüp ve Kadıköy İnsan Hakları Kurullarının ziyaret edilmesi ile elde edilen bilgiler temel alınarak hazırlanmıştır. El kitabı yalnızca Yönetmelik ile öngörülen görevler hakkında bilgi aktarımından ibaret olmayıp aynı zamanda üyelerin bu bilgileri gerçek yaşamdaki olaylara uygulayabilmelerine yardımcı olmak üzere pilot illerdeki kurullar tarafından geliştirilen pratik uygulama ve en iyi uygulama örneklerine yer verilerek hazırlanmıştır.

4. Bölümler

El kitabı beş bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, insan hakları ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Anayasa ve uluslararası insan hakları sözleşmeleriyle korunan temel hak ve özgürlükler açıklanmıştır. Devletin insan haklarını koruma ve sağlama yükümlülüğü bağlamında kurulların oynadıkları role değinilmiştir.

İkinci bölümde, kurul üyelerinin nitelikleri ve kimlerin üye olabileceğine ilişkin açıklamalarda bulunulmuştur.

Üçüncü bölümde, Yönetmelik ile uygulamanın olumlu ve eksik yönlerine ilişkin bir karşılaştırma yapılmıştır.

Dördüncü bölüm, kurulların görev, yetki ve sorumlulukları ile bunların iç güvenlik sektörünün sivil gözetiminin geliştirilmesindeki rolleri üzerine odaklanmıştır. Kurulların, kolluk kuvvetleri üzerindeki demokratik gözetim fonksiyonlarını etkili bir şekilde yerine getirmelerini sağlamak amacıyla pratik uygulamalara ve iyi uygulama oluşturan örneklerle yer verilmiştir. Bu örnekler kolay kullanılabilir ve geniş uygulama alanı bulmaları sebebiyle seçilmiştir. Kurullar, kolluk kuvvetleri üzerindeki sivil gözetim işlevini, nezarethane ve karakol ziyaretleri yaparak ve kolluk kuvvetleri hakkındaki hak ihlalleri iddialarını inceleyerek geliştirebileceğinden, bu noktalara söz konusu kısmında özellikle değinilmiştir.

Son bölümde ise kurulların toplantı yer ve zamanı ile toplantıların esas ve usulleri, komisyonların ve masaların oluşturulmasına dair bilgi verilmektedir.

El kitabından faydalanılarak kurulların etkinliğinin artırılması ve ülkemizde insan hakları kültürünün yerleşmesine katkıda bulunulması temenni edilmektedir.

I. İNSAN HAKLARI KAVRAMI

1. İnsan Hakları

İnsan hakları, kişilerin yalnızca insan oluşlarından dolayı eşit, özgür ve onurlu bir hayata sahip olmasıdır (BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, md.1). Benzer ifade Anayasamızda (md.12) “Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir” hükmünde öngörülmüştür. İnsan hakları, kişinin insan olmasından kaynaklandığı için doğal olarak her insanın sahip olduğu evrensel, devredilemez, vazgeçilmez ve bölünemez bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle, insan hakları çeşitli ülkelerin anayasa ve yasalarında yer alan haklardan ibaret değildir. İnsan hakları, henüz anayasa, kanunlar, uluslararası sözleşmeler gibi yazılı hukuk metinlerinde yer alamayan hakları da kapsamaktadır. Başka bir deyişle, insan hakları bütün insanların sahip olması gereken ideal haklar listesini ifade eder ve bütün bireyler bu hakları kullanmakta özgür ve eşittir.

2. Temel Hak ve Özgürlükler

Temel hak ve özgürlükler ise, ideal anlamdaki insan hakları listesinde yer alan hak ve özgürlüklerin uygulamaya aktarılabilmiş, gerçekleştirilebilmiş kısmıdır. Başka bir ifadeyle, bir ülkede yürürlükteki hukuk düzeninin temel haklar olarak nitelediği haklar ve özgürlüklerdir. Temel hak ve özgürlükler, devletin gücü karşısında bireyin sahip olduğu hak ve özgürlükleri ifade ettiğinden, Anayasa ile en üst düzeyde güvence altına alınmıştır. Birey ile devlet arasındaki ilişkileri düzenler. Temel haklar, Anayasamızda, “Temel Haklar ve Ödevler” başlığı altında düzenlenmiştir ve “sivil hak ve özgürlükler”, “sosyal ve ekonomik haklar” ve “siyasal haklar” olmak üzere üç şekilde tasnif edilmişlerdir:

a.Sivil Hak ve Özgürlükler

Sivil hak ve özgürlüklere devletin müdahale etmemesi esastır ve bu haklar Anayasa ile güvence altına alınmıştır. Devletin bu alana müdahale edememesi sebebiyle, sivil hak ve özgürlüklere negatif statü hakları denilmektedir. Asıl olan devletin bu haklara müdahale etmemesi olmasına rağmen, devlet, zorunlu ve acil durumlarda Anayasa’da öngörülen çerçeveye içerisinde bu hakları sınırlandırabilme yetkisine sahiptir.

Anayasamızda “Kişinin Hakları ve Ödevleri” başlığı altında düzenlenen bu hak ve özgürlüklere “I. nesil haklar” yada “klasik haklar” da denilmektedir. Kolluk kuvvetlerinin görevleri dolayısıyla ihlal etmesi muhtemel haklar oldukları için, iç güvenlik sektörünün sivil gözetiminin geliştirilmesi açısından üzerinde önemle durulması gereken haklardır. Belli başlıları: Yaşam hakkı, kişi güvenliği, işkence ve kötü muamele görmeme hakkı, özel yaşamın gizliliği, konut dokunulmazlığı, haberleşme özgürlüğü, yerleşme ve seyahat özgürlüğü, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce ve kanaat özgürlüğü, bilim ve sanat özgürlüğü, çalışma ve sözleşme özgürlüğü, adil yargılanma hakkı, ayrımcılık yasağı ve mülkiyet hakkıdır.

b.Sosyal ve Ekonomik Haklar

Sosyal devlet ilkesinin gereğidir. Bu haklar, devlete belli görevler yükleyip kişilere devletten bu hizmetleri isteme imkânı tanıdığından, pozitif statü hakları olarak adlandırılır. Bireylerin, insanca bir yaşam seviyesine sahip olmalarına ve sivil hak ve özgürlüklerden tam olarak yararlanabilmelerine olanak sağlayan sosyal ve ekonomik hakların devlet tarafından sağlanması gerekir. Öte yandan, devletin bu hakları yerine getirmesindeki sınır, devletin mali kaynaklarının yeterliliğidir.

Anayasamızda “Sosyal ve Ekonomik Haklar” başlığı altında düzenlenen bu hak ve özgürlüklere II. nesil haklar da denilmektedir. Belli başlıları: Eğitim ve öğrenim hakkı, çalışma hakkı ve özgürlüğü, sosyal güvenlik hakkı, çevre hakkı ve toplu iş sözleşmesi hakkıdır.

c.Siyasi Haklar

Siyasi haklar demokratik hukuk devleti ilkesinin gereğidir ve kişinin devlet yönetimine katılmasına imkân tanıyan haklardır. Bu haklar kural olarak vatandaşlar için öngörülmüştür. Yabancıların bu haklardan yararlanabilmeleri ancak karşılıklılık ilkesinin gözetilmesi ile mümkün olabilmektedir.

“Katılım hakları” da denilen siyasi hakların belli başlıları: Seçme ve seçilme ve siyasal etkinliklerde bulunma hakkı, siyasi parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma hakkı, kamu hizmetlerine girme hakkı ve dilekçe hakkıdır.

d.Uluslararası Sözleşmelerin İç Hukuktaki Yeri

İnsan haklarının arz ettiği önem sebebiyle, başta Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere, uluslararası sözleşmelerde temel hakların neler olduğu belirtilmiş ve bu haklar güvence altına alınmıştır. Devletler bu sözleşmeleri onaylayarak uluslararası alanda bu hakları sağlamayı taahhüt ederler. Ülkemiz de bu temel insan hakları sözleşmelerini imzalayarak egemenliği altında yaşayan herkese insan haklarını sağlamayı uluslararası alanda taahhüt etmiştir. Anayasamızın 90. maddesi uyarınca da, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerle kanunların farklı hükümler içermesi, yani çelişmesi halinde, uluslararası sözleşme hükümleri öncelik taşıyacaktır. Bu sebeple kurul, çalışmalarında insan haklarıyla ilgili ulusal mevzuat yanında uluslararası insan hakları sözleşmelerini de temel almalıdır.

e.Hak ve Sorumluluk Sahipleri

Kural olarak her hak, hakkı talep edecek hak sahibini ve bu hakka saygı duymakla, korumakla ve sağlamakla yükümlü bir sorumluluk sahibini gerektirir. Bu anlamda, hak sahipleri devletin egemenliği altında yaşayan bütün bireylerdir. En temel sorumluluk sahibi ise devlettir. Fakat, devlet bu sorumluluğu çeşitli kurumlar aracılığı ile yerine getirir ve insan haklarının korunması ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla çeşitli kurumlar ve mekanizmalar oluşturur.

f.Hukuki ve İdari Başvuru Yolları

İnsan haklarını sağlamak üzere oluşturulmuş kurumların, kuruluşların bu alandaki sorumluluklarını yerine getirip getirmediğini kontrol etmek üzere çeşitli denetim mekanizmaları oluşturulmuştur. Başka bir ifadeyle, hak ihlallerinin giderilmesine yönelik hukuki ve idari başvuru mekanizmaları oluşturulmuştur. Anayasanın “temel hak ve hürriyetlerin korunması” başlıklı 40. maddesi, hak ihlallerine maruz kalan kişilerin yetkili makamlara başvurabileceğini öngörmüştür. Ayrıca bireyler iç hukuk yollarını tükettikten sonra uluslararası sözleşmeler ile öngörülen başvuru mekanizmalarına başvurabilirler. Ulusal başvuru mekanizmaları ise yargısal koruma ve idari başvuru ol-

mak üzere ikiye ayrılmıştır. İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı, idari ve yargısal başvuru mekanizmaları Anayasa ile güvence altına almıştır. Her birey, hak ihlallerinin giderilmesi veya bir hakkın elde edilmesi için mahkemelerde dava açma hakkına sahiptir. Aynı şekilde birey, kendi aleyhine açılan davada savunma hakkına da sahiptir.

İdari başvuru kapsamında, insan haklarının korunması ve ihlal başvurularının incelenmesi için özel birimler oluşturulmuştur. Bu bağlamda, 2001 yılında Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı kurulmuş ve 2000 yılında yürürlüğe giren Yönetmelik ile, hak ihlalleri başvurularını incelemek ve insan hakları sorunlarıyla ilgili araştırmalar yapmak üzere insan hakları kurulları oluşturulmuştur. Kurullar, hak ihlalleri ile ilgili başvuruları inceleyip kısa zamanda karara bağlayarak, kamu kurumlarına ve karakollara ziyaretlerde bulunarak, insan hakları konusunda farkındalık yaratarak ve bilinç arttırarak, insan hakları konusunda inceleme, araştırma ve raporlama faaliyetlerinde bulunarak bütün bireylerin temel hak ve özgürlüklerden yararlanmasını sağlama konusunda önemli rol oynamaktadırlar.

Paris Prensipleri

Uluslararası alanda insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için ulusal insan hakları kurumlarının oluşturulması teşvik edilmiştir. 20.12.1993 tarih ve 48/134 sayılı Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı ile ulusal insan hakları kurumlarının taşınması gereken nitelikler, yetki, görev ve sorumlulukları ile bu kurumların yapısı ile ilgili tavsiye niteliğinde bazı ilkeler kabul edilmiştir. Bu tavsiye kararına kısaca “Paris Prensipleri” denilmektedir. Bu kapsamda, ülkemizde 2001 yılında yürürlüğe giren Yönetmelik ile insan hakları kurullarının oluşturulmasına karar verilmiştir. 2003 yılında yürürlüğe giren Yönetmelik ile de kurullar yeni bir yapıya kavuşturulmuştur.

Paris Prensipleri’ne göre ulusal insan hakları kurumları şu koşulları taşımalıdır:

- Görev, yetki ve sorumlulukları yasayla ve oldukça geniş tanımlanmalıdır.
- Bağımsız olmalı ve çoğulcu temsil anlayışına dayanmalıdır.
- Görev alanı içerisinde eğitim, danışmanlık verebilmeli ve tavsiyelerini ilgili birimlere ulaştırabilmelidir.

II. YÖNETMELİK İLE UYGULAMANIN KARŞILAŞTIRILMASI

-Kurullara geniş yetkiler tanınıp özel bir bütçe verilmemesi, görevlerin yerine getirilmesinde zorluklar yaşanmasına yol açmaktadır. Kurulların kitap, broşür, afiş gibi insan haklarına ilişkin materyalleri hazırlayıp dağıtabilmeleri için bütçelerinin olmaması, bu çalışmalarını yapmalarını engelleyebilmektedir. Fakat zorunlu masraflar illerde Vali, ilçelerde Kaymakam tarafından karşılanmaktadır ve ayrıca insan hakları ile ilgili materyallerin gerek Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı tarafından gerek İçişleri Bakanlığı tarafından gönderildiği gözlemlenmektedir.

- Kurum ve karakol ziyaretlerinde araç tahsis edilememesi, üyelerin bu görevleri yerine getirirken zorluklar yaşamasına neden olabilmektedir.
- Yönetmelik gereği kurulması zorunlu komisyonların oluşturulduğu tespit edilmiş, fakat farklı konuların incelenmesi ve araştırılması için yeni komisyonların genelde oluşturulmadığı gözlemlenmiştir.
- Sivil toplum kuruluşlarının kurullara pek ilgi göstermediği, işbirliği geliştirmedeği görülmektedir. Aynı zamanda kurulların da sivil toplum kuruluşları ile işbirlikleri geliştirmek, çalışmalarını desteklemek konusunda yetersiz kaldığı da açıktır.
- Kurullarda, illerde en az üç, ilçelerde en az iki sivil toplum kuruluşu temsilcisinin görev alması amaçlanmasına rağmen, bazı sivil toplum kuruluşlarının kurulda görev almak hususundaki başvuruları, kurulda yeterli üye sayısı olduğu gerekçesiyle bir kısım kurullarda reddedilmektedir.
- Kurullar, insan hakları ihlalleri ve sorunları ile ilgili re'sen izleme ve araştırma yapma yetkisine sahip olmalarına rağmen, bazı kurullar genelde başvuru olmadan harekete geçmemektedirler.

- Kurul toplantılarına düzenli devam etmeyen üyelerle ilgili yaptırımlar uygulanmamaktadır. Oysa ki, üyelerin toplantılara düzenli devam etmeleri kurul çalışmalarının başarılı olması açısından önem arz etmektedir.
- Kurulun sürekli bir sekretaryasının olması gerekirken, uygulamada yazı işlerinden bir personelin yarı zamanlı kurul sekreteri olarak çalıştığı gözlemlenmektedir.
- Hak ihlali iddialarını araştırma ve karar verme yetkisine rağmen, kurullara yapılan başvuru sayısı çok azdır. Başvuru sayısının az olmasının sebeplerinden bir tanesi, kurul kararlarının neticelerinin istişari nitelik taşıması ve klasik idaredeki icrailik, yani doğrudan uygulanabilirlik özelliği taşımayor olması gösterilmektedir. Fakat, nasıl ki İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi hukuki anlamda bağlayıcı olmamakla birlikte ahlaki ve etik anlamda en üst derece bağlayıcılığa sahip bir metinse, kurul kararları da ilgili kurumlar ve kuruluşlar nezdinde bu anlamda bir bağlayıcılığa sahiptir. Benzer bir durum genel anlamda ombudsmanlık (kamu denetçiliği) müessesesi için de geçerlidir.
- İnsan hakları başvuru kutularının illerde ve ilçelerde çeşitli yerlere yerleştirilmiş olmasına ve telefon yada e-posta yolu ile başvuru mekanizmalarının sağlanmasına rağmen, ihlal iddiası ile ilgili başvuruların sayısı oldukça azdır. İhlal iddiaları ile ilgili başvuruların az olması il yada ilçede insan hakları ihlali olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır. Fakat bu durumun kamuoyunda kurul çalışmaları ile ilgili bilgi eksikliğinden de kaynaklanabileceği unutulmamalıdır. Söz konusu hususun, vatandaşların temel hak ve özgürlükleri konusunda tam bir bilince ve bilgiye sahip olmamalarından da kaynaklanabileceği göz önüne alınmalıdır.
- Kurula yapılan başvuruların büyük bir çoğunluğu, hastanelerin ve belediyelerin hizmet kusurları, gıda güvenliği, trafik sorunları vb. ile ilgilidir. Kolluk kuvvetleri hakkında çok fazla başvuru gelmemektedir. Bu durum, kolluk kuvvetleri hakkında şikâyette bulunma konusunda bireylerin çekinmesinden kaynaklanabilir.
- Ayrımcılıkla mücadele konusunda kurulun çalışma yapması öngörülmesine rağmen bu konu üzerinde yeterince durulmadığı gözlemlenmektedir. Bu durum ayrımcılık kavramının içeriğinin bilinmemesi ve ayrımcılıkla mücadele anlamında bilgi eksikliğinden kaynaklanıyor olabilir.

- İl kurullarının ilçe kurullarının üst makamı olduğu yönünde yanlış bir düşünce de bulunmaktadır. İl ve ilçe kurulları arasında bir hiyerarşi söz konusu değildir ve il kurulları, ilçe kurullarının vermiş olduğu kararlar için bir üst başvuru makamı değildir. İlçe kurulları sadece aylık faaliyet raporlarını İnsan Hakları Başkanlığı'na gönderilmek üzere il kurullarına bildirmekle yükümlüdür.
- Kurul başkanlarının illerde Vali, ilçelerde Kaymakam olması, kurulların idari hiyerarşiye tabi olduğuna dair bir izlenim yaratmaktadır. Fakat kurulların idari hiyerarşiye tabi olmayan bağımsız birimler olduğu unutulmamalıdır.

III. KURULLARIN ÜYE YAPISI

Kurullar, Paris Prensipleri uyarınca çoğulcu bir anlayışla oluşturulduğundan geniş bir üye yelpazesine sahiptir. Kamu kurumları, siyasi partiler, yerel yönetimler, medya, meslek odaları ve sivil toplum temsilcilerinin bir araya geldiği platformlardır.

Kurul üyeleri insan hakları alanında deneyim, bilgi ve ilgi sahibi olmalıdır. Toplantılara düzenli olarak katılmalı ve insan hakları sorunlarını, incelemek ve araştırmak üzere kurul gündemine getirmekten çekinmemelidir.

1. İl Kurullarının Üye Yapısı

İl kurullarına Vali veya Valinin görevlendireceği bir Vali yardımcısı başkanlık eder. Ayrıca:

- Büyükşehir statüsü bulunan illerde büyükşehir belediye başkanı veya başkan yardımcısı, diğer illerde il belediye başkanı veya başkan yardımcısı,
- İl genel meclisinin kendi üyeleri arasından seçeceği bir temsilci,
- Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partilerin il başkanları veya görevlendirecekleri bir temsilci,
- Üniversite rektörleri veya bu konuda görevlendirecekleri bir öğretim üyesi ya da elemanı,
- Valilik tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan bir avukat veya hukuk fakültesi mezunu bir kamu görevlisi,
- Baro temsilcisi,
- Tabip odasından bir temsilci,
- Ticaret veya sanayi odasından Valilik tarafından belirlenecek bir temsilci,

- i) Valilik tarafından belirlenecek diğer meslek odaları veya sendikalardan bir temsilci,
- j) Mahalli televizyon, gazete, radyo gibi kuruluşlardan başvuranlar arasında Valilik tarafından belirlenecek bir temsilci,
- k) Muhtarlar Derneği başkanı, yoksa mahalle muhtarlarından başvuranlar arasında Valilik tarafından belirlenecek bir temsilci,
- l) Okul-aile birliklerinden başvuranlar arasından Valilik tarafından belirlenecek bir temsilci,
- m) Sivil toplum kuruluşlarından başvuranlar arasından Valilik tarafından belirlenecek en az üç temsilci kurullarda yer alır.

Kurul başkanı gerekli gördüğü durumlarda ilgili kamu veya özel kuruluş temsilcilerini veya kişileri de toplantıya çağırabilir.

Kurulda temsilcisi bulunmayan emniyet, jandarma, milli eğitim ve sağlık müdürlüğünün görev alanlarına giren konuların gündeme alındığı toplantılara, bu kurumlardan temsilcilerin kurul toplantısına davet edilmesi mümkündür.

2. İlçe Kurullarının Üye Yapısı

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu uzmanlık gerektiren alanlarda konunun uzmanlarından görüş almaktadır. Uzmanlar kurul toplantısına katılamasalar da görüşlerini yazılı olarak sunabilmektedirler.

Öneri: Uzmanlık gerektiren konularda, konu ile ilgili bir uzmanın kurul toplantısına davet edilmesi, kurulun hak ihlallerini daha iyi değerlendirebilmesi ve en uygun kararı alabilmesi açısından faydalıdır. Uzman kişi toplantıya katılmadığı takdirde görüşü yazılı olarak da alınabilir.

İlçe insan hakları kurullarına Kaymakam başkanlık eder. Ayrıca:

- a) İlçe belediye başkanı veya başkan yardımcısı,
- b) İl genel meclisinin ilçeden seçilen üyeleri arasından seçeceği bir temsilci,
- c) Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partilerin ilçe başkanları veya görevlendirecekleri bir temsilci,

- d) Fakültelerin veya yüksekokulların bu konuda görevlendirecekleri bir öğretim üyesi veya elemanı,
- e) Kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan bir avukat veya hukuk fakültesi mezunu bir kamu görevlisi,
- f) İlçede görev yapan avukatlardan başvuranlar arasından Kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- g) İlçede görev yapan doktorlardan başvuranlar arasından Kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- h) Kaymakamlık tarafından belirlenecek meslek odalarından veya sendikalarından bir temsilci,
- i) Mahalli televizyon, gazete, radyo gibi kuruluşlardan başvuranlar arasından Kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- j) Muhtarlar Derneği başkanı, yoksa mahalle muhtarlarından başvuranlar arasından Kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- k) Okul-aile birliklerinden başvuranlar arasından Kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- l) Sivil toplum kuruluşlarından başvuranlar arasından Kaymakamlık tarafından belirlenecek en az iki temsilci kurullarda yer alır.

Örnek: İnsan hakları alanında çalışan ve deneyim sahibi sivil toplum kuruluşlarının kurullarda görev alması, kurulların daha işlevsel bir yapı kazanmasına ve daha verimli çalışmasına yardım edecektir. İstanbul İnsan Hakları Kurulu, İstanbul'da insan hakları alanında çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarını belirleyip kurulda görev almak üzere başvurmaları için davetiye göndermiştir.

Öneri: Sivil toplum kuruluşlarının kurul içerisindeki etkinliğini artırmak için insan hakları alanında çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarını tespit edilip, kurullarda görev almak üzere başvurmaları teşvik edilebilir.

Kurul Başkanı gerekli gördüğü durumlarda ilgili kamu veya özel kuruluş temsilcilerini veya kişileri de toplantıya çağırabilir.

İnsan hakları kurulları 2 Kasım 2000 tarihli Yönetmelik ile kurulmalarına rağmen, 23 Kasım 2003 tarihinde yürürlüğe giren yeni Yönetmelik ile daha sivil bir yapıya kavuşmuştur. İllerde kurul başkanı olan Vali ve kamu avukatı, il-

çelerde kurul başkanı olan Kaymakam ve kamu avukatı haricindeki tüm üyeler sivil hale getirilmiştir. Yeni Yönetmelikle ayrıca illerde en az üç, ilçelerde en az iki sivil toplum kuruluşunun kurullarda görev yapması hedeflenmiştir. İnsan haklarıyla ilgili sivil toplum kuruluşlarının kurullarda yer alması, insan hakları alanındaki deneyimleri ve uzmanlıkları ile kurulun daha etkili çalışması ve dolayısıyla insan haklarının korunması ve geliştirilmesi açısından çok önemlidir.

IV. ÜYELERİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI

1. Genel Görevler

Kurulun genel görevleri şunlardır (Yön. md.9):

a. Kurul Gündemine Getirilen Konuları Değerlendirmek

Kurul gündemi başkan tarafından oluşturulur. Kurul üyeleri, gündeme alınmasını istedikleri konuları kurul başkanlarına iletmelidir.

Kurullar, insan hakları ile ilgili her türlü sorunu gündeme alma, bunları araştırma, değerlendirme ve izleme yetkisine sahiptir. Kurul gündemi illerde Bakanlık, Başkanlık, Valilik, il masası ve kurul üyeleri tarafından, ilçelerde Bakanlık, Başkanlık, Valilik, il kurulu, Kaymakamlık, ilçe masası ve kurul üyeleri tarafından önerilebilmektedir.

b. Hak İhlali İddialarını İncelemek

Kurullar, hak ihlalleri iddialarına ilişkin başvuruları inceleyip karara bağlamakla görevlidir. Ana hatları belirtilen bu görev, özel önemi sebebiyle aşağıda daha ayrıntılı incelenecektir.

c. Hak İhlallerine Yol Açan Sebepleri İncelemek

Kurullar, insan haklarının kullanılmasının önündeki sosyal, siyasi, hukuki ve idari nedenleri incelemek, araştırmak ve bunların çözümü için Valilik veya Kaymakamlık makamına önerilerde bulunmakla görevlidir. Bu alanda yapılan inceleme, araştırma, hazırlanan raporlar ve alınan kararlar ile kurulların insan hakları alanında vatandaşlara ve idareye yol gösterici bir misyon üstlenmesi amaçlanmıştır.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, “Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi” konulu raporunda kadınların, temel insan haklarını kullanmalarının önündeki sosyal, siyasi, hukuki ve idari engelleri inceleyip bir dizi tavsiyede bulunmuştur. Kurul, mevzuattan kaynaklanan sorunları saptadıktan sonra şu önerilerde bulunmuştur:

-4320 sayılı Aileyi Koruma Yasasını uygulamakla görevli kişiler için daha yoğun ve yaygın hizmet için eğitim uygulanması sağlanmalıdır.

-Emniyet bünyesinde “Kadına Yönelik Şiddet ve Cinsel Suçlarla Mücadele Birimi” kurulmalıdır.

-Kadın hakları ile uğraşan sivil toplum örgütlerinin temsilcileri de, aile meclisi kararı ile işlenen namus cinayetlerinde müdahil olma hakkına sahip olabilmelidir.

-Aile içinde gerçekleşen ve organize bir suç olan namus cinayetleri davaları için tanık koruma programları geliştirilmelidir.

-Mağdurların bu tür durumlarda hangi yasal mekanizmalara başvurabileceklerine dair başvuru kanalları sağlanmalı ve tanıtılmalıdır.

d. Ayrımcılıkla Mücadele Etmek

Kurullar her türlü ayrımcılığın önlenmesi için çalışmalar yapmakla görevlidir. Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı ulusal ve uluslararası hukuk tarafından korunan temel haklardandır. Anayasamızın 10. addesi uyarınca bütün bireyler hiçbir ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. İdare eşit durumdaki vatandaşlara eşit muamele etmekle yükümlüdür. Aynı durumdaki bireylerin herhangi bir özelliğinden dolayı, örneğin kadın olması, engelli olması, yaşı, dini, dili, ırkı vs gibi sebeplerle farklı muameleye tabi tutulması, eşitlik ilkesine ters düşer ve ayrımcılık oluşturur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. maddesi uyarınca da cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, ulusal bir azınlığa mensup olma, mülkiyet, doğum ya da buna benzer sebeplerle ayrımcılık yapılması yasaklanmıştır.

Ayrımcılık kamu hizmeti aşamasında da ortaya çıkabilir. Kamu görevlileri suçacakları hizmetlerde ayrımcılık yapmamakla ve eşit durumdaki bireylere eşit muamele etmekle yükümlüdürler. Bu yasağa aykırı davranılması disiplin yaptırımının yanı sıra, somut olayın niteliğine göre ceza hukuku anlamında (örneğin görevi kötüye kullanma suçu) ve mali anlamda tazminat sorumluluğu doğurabilir.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu 3,5 yıldır çalıştığı (Y) Kurumundan HIV hastası olduğunu beyan eden, hastalığının çalışmasına kesinlikle engel olmadığına dair üç ayrı hastaneden rapor alarak kuruma sunmasına rağmen işten çıkarılan ve güvenlik görevlilerine verilen talimatla kuruma girişi engellenen vatandaşın başvurusunu incelemiştir. Kurul, (Y) Kurumu'nun (X)'i HIV pozitif olması nedeniyle işten çıkardığı ve AIDS hastalığı hakkındaki önyargıları kuvvetlendiren bir işlemde bulunduğu, bu nedenle insan hakları açısından “ayrımcılık” yaptığına karar vermiştir.

Kamu görevlileri haricinde bireylerin, örneğin İş Kanunu uyarınca işverenlerin, Ceza Kanunu uyarınca hizmet sağlayıcıların iş ve işlemlerinde ayrımcılık yapması da yasaklamıştır ve hukuken güvence altına alınmıştır. Ayrımcılık yapılmasının kamu düzenini ve toplumsal barışı bozduğu durumlarda, kanun koyucunun müdahalesi ve kurulların harekete geçmesi söz konusu olabilmektedir.

Kurullar, gerek kamu görevlilerinin, gerek bireylerin ayrımcılık yasağına aykırı eylem ve işlemleri ile ilgili iddiaları inceleyip, araştırıp, karara bağlama yetkisine sahiptir.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, bir vatandaşın umuma açık bir çay bahçesinin hizmetinden yararlanmak istemesi üzerine, işletme sahibi tarafından diğer müşterilerin önünde işletmenin aileye mahsus olduğu ve mekânı terk etmesi gerektiği yönünde yapılan davranışın, Anayasa'nın 10. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. maddelerine aykırılık teşkil ettiği, ayrımcılık uygulandığı, bu durumda bir insan hakkı ihlali oluştuğuna karar vermiştir. İşletme sahibinin ve çalışanlarının sundukları hizmetlerde ve davranışlarında insan onur ve haysiyetini incitici muamelelerde bulunmamaları konusunda işletme izni veren kurumlar tarafından uyarılmaları önerilmiştir. Ayrıca, İlçe İnsan Hakları Kurulu tarafından ilçenin turistik açıdan önemi de dikkate alınarak hizmet sektörü başta olmak üzere diğer sektörlerde “İnsan Hakları Eğitim Programı” düzenlenerek bilinçlendirme çalışmaları yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Öneri: Türk Ceza Kanunu'nun ayrımcılık yasağı ile ilgili hükmü karşısında, buna benzer başvurularda ihlalin kamu görevlileri tarafından işlenmediğinden bahisle başvurunun reddedilmemesi gerekir. Zira devlet, bireyin haklarının diğer bireyler tarafından ihlal edilmemesini sağlamakla da yükümlüdür. Bu sebeple, ayrımcılık iddiaları itina ile incelenmeli, tespit edilen ayrımcı uygulamaların önlenmesi için gerekli araştırmalar yapılmalı ve bu konuda karar alınmalıdır.

Kurullar, Ceza Kanunu'nun 122. maddesi kapsamında kalan ihlal iddialarıyla ilgili kararlarını Cumhuriyet Savcılıklarına ileterek, gerekli cezai yaptırımların uygulanmasını sağlayarak her türlü ayrımcılığın önüne geçebilir.

Öneri: Kurullar, ayrımcılığa maruz kalan kadınlar, engelliler gibi gruplarla ilgili inceleme ve araştırma yapıp, bu gruplara karşı yapılan ayrımcılığın sonlandırılması için alınması gereken tedbirleri ilgili kurumlara iletebilirler.

Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesi “kişiler arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, özürlülük, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yaparak;

- a) Bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya bir hizmetin icrasını veya hizmetten yararlanılmasını engelleyen veya kişinin işe alınmasını veya alınmamasını yukarıda sayılan hallerden birine bağlayan,
- b) Besin maddelerini vermeyen veya kamuya arz edilmiş bir hizmeti yapmayı reddeden,
- c) Kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen kimse hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası verileceğini” öngörmektedir.

e. İdarenin Vatandaşa Hoşgörü ve Nezaketle Yaklaşmasını Sağlamak

İdarenin bireye nezaket ve hoşgörü ile yaklaşmaması bir insan hakları sorunu teşkil etmese de, vatandaş odaklı hizmet anlayışı nedeniyle, idare aleyhine yapılan kötü muamele, azarlama, ilgisizlik gibi şikâyetler ve duyumlar kurulun gündeminde yer almalıdır. Bu bağlamda, kurulların, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan personele iletişim, halkla ilişkiler ve insan hakları alanında eğitimler vermesi vatandaş odaklı bir kamu idaresi anlayışının yerleşmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Öneri: Kurullar, idarenin vatandaşa karşı hoşgörü ve nezaketle yaklaşmasını sağlamak için, kamu kurum ve kuruluşlarına ziyaretler düzenleyerek uygulamaları yerinde görüp, gerekli incelemeleri yaparak tavsiyeler verebilir ve ayrıca örnek kamu kurum ve görevlilerini ödüllendirebilirler.

Günümüz kamu yönetimi anlayışı saydam, etkili, süratli, verimli ve vatandaş odaklı olma özelliğini taşımaktadır. Aynı şekilde, idare denilen cihaz bireye hizmet sunmakla yasal olarak yetkilendirilmiş ve yükümlülük altına sokul-

muştur. Etkinliklerinin temel ve vazgeçilmez unsuru kamu yararını gerçekleştirmektir. Bu anlamda hizmetten yararlananlara ve 3. kişilere karşı kamu görevlilerinin ve memurların, görevin gerektirdiği ciddiyet, hoşgörü, saygı ve nezaket kurallarına hassasiyetle uyarak davranması gerekir. Kamu görevlileri ve memurların, görev sınırları içerisinde mevzuata uygun talepleri iyi niyet ve hoşgörü sınırları dâhilinde değerlendirmesi esastır. Aynı şekilde, kamu görevlileri ve memurların, vatandaşlara, karşılaştıkları sorunların çözümüne ilişkin yol gösterici yükümlülükleri de söz konusudur. Anayasanın 40. maddesi uyarınca bu durum, devlet işlemlerinde ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerin belirtilmesi gerektiğini hüküm altına almaktadır. Dilekçe hakkına ilişkin maddede de başvuru sonuçlarının dilekçe sahiplerine yazılı bildirileceği ve açılacak idari davalarda sürenin yazılı bildirimle başlayacağı belirtilmiştir. Kısaca, Anayasal düzenleme gereğince idare, bireyin kamusal anlamdaki hizmetlere ilişkin taleplerini değerlendirmek, mevzuat açısından sakınca bulunmayan hallerde bu talepleri gerçekleştirmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi ya da gerektiği ölçüde gerçekleştirilmemesinin bireyin Anayasa ve mevzuatta öngörülen temel hak ve özgürlüklerini ihlal ettiği durumlarda, insan hakları kurulunun müdahalesi ile sorunun barışçıl bir yöntemle çözümlenmesi sağlanabilir.

f. Aylık Faaliyet Raporları Hazırlamak

İlçe insan hakları kurulu, kurulun çalışmaları ile ilgili aylık özet raporu il insan hakları kuruluna, il insan hakları kurulu da kurul çalışmaları ile ilgili aylık raporu İnsan Hakları Başkanlığı'na göndermelidir. Raporlama faaliyeti kurumun yaptığı çalışmaların halk ve kamu kuruluşlarına duyurulması açısından önemlidir. Aynı zamanda, bu raporlar sayesinde diğer kurulların da çalışmalardan haberdar olması ve gerekli durumlarda bu faaliyetleri kendi il ve ilçelerinde uygulaması sağlanabilir. İnsan Hakları Başkanlığı internet sayfasından, ülke genelindeki tüm il insan hakları kurullarının faaliyet raporlarına ulaşılabilir.

Örnek: İl kurullarının raporları internette <http://www.ihb.gov.tr/KAnaSayfa.aspx>, bazı ilçe kurullarının raporları da aynı sayfada bulunmaktadır. Bu raporlar incelenerek iyi örneklerden istifade yolu denenebilir.

Kurul, hazırladığı raporu izleyen ayın ilk on günü içerisinde Valilik kanalıyla İnsan Hakları Başkanlığına göndermelidir. Ayrıca, 10 Aralık İnsan Hakları Günü ve Haftası vesilesi ile yapılan çalışmaları içeren raporun da bir ay içerisinde Valilik kanalıyla İnsan Hakları Başkanlığı'na gönderilmesi öngörülmüştür (Yön. md.19.)

2. Tanıtımla İlgili Görevler

Kurulun, tanıtımı amacıyla bir komisyon kurmasının yanı sıra aşağıda belirtilen görevleri de yerine getirmesi öngörülmüştür. (Yön. md 10.)

a. Başvuru Kanallarının Oluşturulması

I. İnsan Hakları Masaları

Kurulların en önemli görevlerinden biri insan hakları ihlalleri ile ilgili başvuruları almak ve bunları karara bağlamaktır. Vatandaşların hak ihlalleriyle ilgili başvurularını yapabilmeleri, kurulların çalışmalarıyla ilgili bilgi alabilmeleri ve kurulları tanımaları için illerde Valiliklerde, ilçelerde ise Kaymakamlıklarda “İnsan Hakları Masaları” kurulması gereklidir. Bu masalara başvurular şahsen veya telefon, e-posta gibi çeşitli iletişim araçlarıyla yapılabilir. Masalarda çalışan personelin hukuk formasyonuna sahip olması ya da halkla ilişkiler konusunda uzman olması, masaların işlevselliğini artıracak unsurlardır.

II. İnsan Hakları Başvuru Kutuları

Örnek: Erzurum İnsan Hakları Kurulu şehrin 76 farklı noktasına İnsan Hakları Başvuru Kutusu yerleştirmiştir. Bu yerlerin arasında belediyeler, kütüphaneler, sosyal güvenlik kurumu il müdürlükleri, hastaneler bulunmaktadır.

Öneri: Hem halkı kurulların varlığından haberdar etmek, hem kolayca başvurabilmelerini sağlamak amacıyla ilinizde yada ilçenizde uygun gördüğünüz yerlere İnsan Hakları Başvuru Kutuları yerleştirebilirsiniz.

İnsan haklarına ilişkin ihbar, dilek, talep ve şikâyet başvurularının, başvuru formu doldurulduktan veya başvuru dilekçesi yazıldıktan sonra bu formların il ve ilçelerde oluşturulan “İnsan Hakları Başvuru Kutularına” atılarak yapılması mümkündür. Bu bağlamda, il ve ilçenin merkezi yerlerine, kamu kurumlarına, alışveriş merkezlerine, otogar, hastane, tren istasyonu gibi halkın yoğun bulunduğu yerlere “İnsan Hakları Başvuru Kutuları” yerleştirilmesi sağlanmalıdır. “İnsan Hakları Başvuru Kutuları” ile vatandaşların istedikleri saatlerde, istedikleri yerde, kolayca başvuru yapabilmesi sağlanır. Bu kutuların halkın her zaman görebileceği yerlere yerleştirilmesi, gerek kurulların tanıtımı, gerek halkın bu başvuru mekanizmasının varlığından haberdar olması açısından önemlidir. Kutuların Valilik yada Kaymakamlık tarafından yetkilendirilen bir görevli tarafından mümkün olan en kısa zamanda kontrol edilmesi gerekir. Kutular aracılığı ile yapılan ihbar, şikâyet ve başvurular, yetkili personel tarafından tutanaklar aracılığı ile kurul başkanına teslim edilmelidir.

III. Telefon ve e-posta Oluşturulması

Öneri: Valilik ya da Kaymakamlık tarafından görevlendirilen personelin sürekli olarak insan hakları masasında bulunamaması durumunda, hukuk formasyonuna sahip veya halkla ilişkiler konusunda uzman, kurul çalışmaları konusunda deneyimli bir üyeyi masada görevlendirerek kurul çalışmalarına destek sağlayabilirsiniz.

İnsan hakları masasında sürekli bir personel bulundurulması, masaya ait bir telefon numarası alınması, e-posta adresinin oluşturulması, e-posta adresinin düzenli bir şekilde kontrol edilmesi ve bu iletişim bilgilerinin halkın yoğun bulunduğu yerlerde ya da yerel medya aracılığı ile duyurulması sağlanmalıdır.

Öneri: Telefon yada e-posta ile yapılan başvuruların da kurul gündemine alındığını göstermek için örnek vakalar konusunda medya aracılığı ile halka bilgi verebilirsiniz.

b. Kurul Çalışmalarının Halka Tanıtılması

Örnek: Niğde İnsan Hakları Kurulu toplantı tutanağını basın bülteni olarak yerel gazetelere göndermekte ve tutanağın gazetede haber olarak yayımlanmasını sağlamaktadır. Böylece halkın, kurul toplantısı ve çalışmaları hakkında haberdar olması sağlanabilir.

Örnek: Niğde İnsan Hakları Kurulu medya temsilcisi kurul çalışmaları ile ilgili olarak yerel gazetelerde köşe yazıları yazarak kurul çalışmaları hakkında halkı bilgilendirmektedir.

İnsan hakları kurullarının daha etkin görev yapması için kurulların tanıtımının yapılarak, halk arasında kurulların varlığına dair farkındalığın artırılması gerekir. Kurulun aldığı kararlar ve bunlarla ilgili gelişmelere dair halkın bilgilendirilmesi ve böylece kurulun etkin ve etkili bir başvuru mekanizması olduğuna ikna edilmesi gerekir. Bu bağlamda yazılı ve görsel medyanın etkili bir şekilde kullanılması için medya temsilcisinin kurul toplantılarına düzenli olarak katılması ve kurul çalışmalarında aktif bir rol üstlenmesi önemlidir. Yazılı ve görsel medya yanında gün geçtikçe daha yaygın bir şekilde kullanılan internet aracılığıyla da kurul çalışmalarıyla ilgili vatandaşların bilgilendirilmesi mümkündür. Kurulun internet sayfasının sık sık güncellenmesi, kamu kurum ve kuruluşlarının internet sayfalarında kurulun sayfasına bağlantı verilmesi sağlanabilir.

Örnek: Erzurum İnsan Hakları Kurulu Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme'nin imzalanması sebebiyle ülkemizde engellilerin tüm insan haklarından ve özgürlüklerden yararlanması amacıyla, engelli vatandaşların kamu kuruluşlarına erişiminin önündeki engellerin kaldırılması için ilgili kurumların gerekli çalışmaları yapmasını tavsiye eden bir karar almıştır. İlgili kurumlar engellilerin kamu hizmetlerine erişiminin önündeki engellerin kaldırılması için yaptıkları çalışmalar hakkında kurulu bilgilendirmiştir. Kurul kararlarının kurumlar tarafından dikkate alındığına ve bu kararlar neticesinde meydana gelen gelişmelere dair halkın bilgilendirilmesi, kurulların etkili bir başvuru yolu olduğu göstermesi açısından önemlidir.

c. Sivil Toplum Kuruluşları ile İşbirliği Geliştirilmesi

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin Avrupa Birliği Fonu tarafından desteklenen "Kahvehanelerde İnsan Hakları Eğitimi Projesi" eğitim çalışmalarına destek vermiştir.

2003 yılında yürürlüğe giren yönetmelikle kurullar daha sivil bir yapıya kavuşmuştur ve sivil toplum örgütlerinin kurul içerisinde etkinliğinin artırılması amaçlanmıştır. Aynı zamanda sivil toplum kuruluşları ile işbirlikleri geliştirilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının insan hakları alanındaki çalışmalarının desteklenmesi teşvik edilmiştir. Bu bağlamda kurullar kamu idaresi ile sivil toplum arasında bir köprü vazifesi görebilir. Böylece hem sivil toplum kuruluşlarının kapasitesinin geliştirilmesi, hem de bütün bireylerin insan hak ve özgürlüklerinden tam anlamıyla yararlanması sağlanabilir.

Öneri: İliniz ya da ilçenizde bulunan sivil toplum kuruluşları ile ortak etkinlikler düzenleyip ya da onların çalışmalarını destekleyip hem kendi tecrübelerinizi onlarla paylaşabilir hem de onların tecrübelerinden faydalanabilirsiniz.

Yönetmelikte il kurullarında en az üç, ilçe kurullarında en az iki sivil toplum kuruluşu temsilcisinin görev alması öngörülmüş ve kurulda görev alacak sivil toplum kuruluşları için azami sayı belirtilmemiştir. Kurulda görev alacak sivil toplum kuruluşu temsilcisi sayısı sınırlanmayarak sivil toplum kuruluşlarının kurullarda mümkün olduğunca fazla sayıda yer almaları amaçlanmıştır. Bu bağlamda, hâlihazırda kurulda yeterli sayıda sivil toplum kuruluşunun görev aldığı gerekçesiyle, görev almak üzere başvuran sivil toplum kuruluşları reddedilmemelidir. Sivil toplum kuruluşlarının insan hakları alanındaki deneyim, bilgi ve tecrübelerini kurulun çalışmalarına aktarmaları teşvik edilmelidir.

3. Bilgilendirme, Bilinçlendirme ve Eğitim ile İlgili Görevler

Kurulların bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim ile ilgili görevleri oldukça geniş kapsamlı düzenlenmiştir. (Yön. md.11.) Şöyle ki;

a. Kamuoyunu İnsan Hakları Konusunda Bilinçlendirmek ve Kamuoyuna Eğitim Vermek

Kurulların, Türkiye'nin taraf olduğu insan hakları sözleşmelerinde ve Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerle ilgili, vatandaşlar ve kamu görevlileri arasında farkındalık yaratmak ve bilinç yükseltmek için etkinlikler düzenlemeleri öngörülmüştür. Temel hak ve özgürlüklerin korunmasının bir yolu da bu hakları hem kamu görevlilerinin hem de vatandaşların bilmelelidir. Kamu görevlilerinin işlemlerinde insan haklarına uygun hareket etmeleri, vatandaşların da hakları ihlal edildiğinde gerekli yasal yollara başvurmaları, ancak kamu görevlileri arasında ve kamuoyunda hak bilincinin gelişmesi ile mümkündür. İnsan hakları konusunda bilinçlendirmenin amacı kişilerin haklarını bilmeleri ile birlikte ihlal durumlarında haklarını nerede ve nasıl arayacağına farkına varmasını sağlamaktır. Aynı şekilde, kamu görevlilerinin, özellikle kolluk kuvvetlerinin, sadece kişilerin haklarını bilmeleri değil, bu haklara saygı göstermelerini, saygı göstermedikleri takdirde hukuki müeyyidelerin uygulanacağına farkında olmasını sağlamaktır.

Örnek: İstanbul İl İnsan Hakları Kurulu, İstanbul Tapu ve Kadastro İl Bölge Müdürlüğü'nde müdür kadrosunda görevli personele yönelik, temel insan hakları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki temel haklar, il ve ilçe insan hakları kurullarının işlevi, Medeni Kanun ve Aile Kanunu konularında uzmanların katılımıyla eğitim vermiştir. Eğitime 75 kamu görevlisi katılmıştır.

Öneri: İliniz veya ilçenizde bulunan üniversitelerden ve sivil toplum kuruluşlarından uzmanların katılmasını sağlayarak kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan görevlilere insan hakları eğitimi verebilirsiniz. Böylece görevlilerin hakları konusunda bilgi sahibi olup, bütün işlemlerinde insan haklarının önemini bilincinde olarak hareket etmelerini sağlayabilirsiniz.

Bu kapsamda, insan hakları alanında bilinçlendirmek için mahalle ve köy muhtarlarıyla diyaloglar geliştirilmelidir.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, temel insan hakları ve çalışma alanları ile ilgili konularda 369 Jandarma personeline eğitim vermiştir.

Öneri: Emniyet ve jandarma mensuplarına, Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve diğer uluslararası sözleşmelerdeki temel hak ve özgürlükler ile ilgili eğitimler vererek kolluk kuvvetlerinin sivil gözetiminin geliştirilmesine katkıda bulunabilirsiniz.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, Beyoğlu, Kâğıthane, Sarıyer, Şişli ilçelerinden toplam 118 köy ve mahalle muhtarına eğitim vermiş, eğitimler İstanbul genelindeki tüm köy ve mahalle muhtarlarını kapsamıştır.

Öneri: İl ya da ilçenizde bulunan muhtarlarla belli aralıklarla kadın, çocuk, engelli hakları gibi farklı temaların işlendiği toplantılar düzenleyebilirsiniz. Böylece hem kurulların tanıtımına katkıda bulunur hem de muhtarlar aracılığı ile halkın kurullara ulaşabilmelerini sağlayabilirsiniz.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, 11.12.2009 tarihinde 10 Aralık Dünya İnsan Hakları Günü ve “2009 İnsan Haklarında Farkındalık Yılı” etkinlikleri kapsamında ‘İnsan Hakları ve Türkiye’ konulu bir panel düzenlemiştir.

Öneri: Kurul olarak sadece insan hakları gününde değil, yıl içerisinde farklı konularda paneller ve konferanslar organize edebilirsiniz. Bu tür etkinliklerin üniversiteler, meslek odaları, sivil toplum kuruluşlarının katkıları ile, herhangi bir bütçeye gerek duymaksızın düzenlenebileceği unutulmamalıdır.

Kurullar, insan hakları konusunda panel, konferans düzenleyerek insan haklarının tartışılması için platform yaratmalı ve bu tür etkinliklere katılan kişilerin insan hakları alanındaki bilgi ve bilinçlerinin artmasını sağlamalıdır.

Gerek yerel, gerek ulusal televizyonlarda insan hakları konulu programlar düzenlenmesini sağlayarak yada bu tür programlara katılarak, kurulların çalışmalarını hakkında kamuoyunun bilgilenmesi sağlanmalıdır.

Öneri: İlköğretim kurumlarında öğretmen ve öğrencilere yönelik belli aralıklarla farklı tematik konularda panel ve seminerler düzenlenmesi faydalı olabilir. Ayrıca, okullara temel insan hakları ile ilgili uluslararası sözleşmeler ile insan hakları konusunda broşür, kitap, vs. gönderebilirsiniz.

Eğitim ve öğretim kurumlarında insan hakları ile ilgili etkinlikler düzenlenmesi öğrencilerin erken yaşlardan itibaren insan hakları kavramı ile tanışmalarını, bilinçlenmelerini ve farkındalıklarının artmasını sağlayacaktır.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu tarafından 65 lise öğretmenine “İnsan Hakları Formatörlerini Yetiştirme Semineri” ve yaklaşık 2.000 ilköğretim öğretmeni ve okul müdürüne “Çağdaş İnsan Hakları Anlayışı ve İnsan Hakları Eğitimi” verilmiştir.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu ilköğretim okullarına yönelik “Çocuk Hakları ve Barış”, “İnsan Hakları ve Barış” ve “Anlayış, Hoşgörü ve Dayanışma” konulu resim ve kompozisyon yarışmaları düzenlenmiş, yarışmada dereceye giren öğrencilere ödüller verilmiştir.

Öneri: Hem kurulları tanıtmak hem de bilinç ve bilgi arttırmak için ilköğretim öğrencilerine yönelik resim, kompozisyon yarışmaları düzenleyebilirsiniz.

İnsan hakları alanında akademik altyapının güçlendirilmesi açısından fakülte ve yüksekokulların insan hakları alanındaki faaliyetlerinin desteklenmesi önemlidir. Yukarıda belirtilen bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim görevlerinin yerine getirilmesinde üniversitelerin katkısı, bu faaliyetlerin devamlılığını sağlayacaktır.

b. Kamuoyunu İnsan Hakları Konusunda Bilgilendirme

1. Türkiye'nin İmzalayıp Onayladığı İnsan Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşmeleri İlgili Birimlere Dağıtmak

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, 31.07.2006 tarih ve 45 sayılı Kararında T.C. Anayasası'nın 56. ve 60. maddeleri yanında 10 Aralık 1948 tarihli “İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi”nin 25. maddesine de referans yapmış, kararını uluslararası insan hakları belgelerinde korunan bir hakka referans yaparak oluşturmuştur

Anayasa'ya göre usulüne uygun olarak onaylanmış uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir. Temel hak ve özgürlüklerle ilgili sözleşmelerle kanunlar arasında ihtilaf olduğu durumlarda, uluslararası sözleşme hükümlerinin esas alınacağı belirtilmiştir. Türkiye'nin onayladığı temel hak ve özgürlüklere dair sözleşmeler kanun hükmünde olduğundan, iç hukukta da uygulama alanı bulmaktadırlar. Kurullar ihlal iddiaları ile ilgili araştırma-inceleme yapar-

ken, uluslararası insan hakları standartlarını temel alarak kararlar verebilir, raporlar oluşturabilir ve tavsiyede bulunabilirler. Bu bağlamda, kurulların İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Birleşmiş Milletler temel insan hakları sözleşmeleri ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni, gerek vatandaşlara gerek kamu kurum ve kuruluşlarına dağıtarak, uluslararası anlamda korunan temel haklardan ve yargı mekanizmalarından haberdar olmalarını sağlamaları öngörülmüştür.

Türkiye Birleşmiş Milletler nezdindeki sekiz temel insan hakları sözleşmesine taraftır. Bu sözleşmeler:	İmza	Onay
Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi	15 Ağustos 2000	23 Eylül 2003
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi	15 Ağustos 2000	23 Eylül 2003
Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme	13 Ekim 1972	16 Eylül 2002
Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	14 Eylül 1990	4 Nisan 1995
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi	11 Haziran 1985	19 Ocak 1986
İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani ve Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Uluslararası Sözleşme	25 Ocak 1988	2 Ağustos 1988
Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmesi	13 Ocak 1999	27 Eylül 2004
Engelli Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşme	30 Mart 2007	3 Aralık 2008
BM Sözleşmeleri yanında Türkiye bölgesel insan hakları sözleşmelerine de taraftır. Bunlardan en önemlisi:	İmza	Onay
İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	4 Kasım 1950	18 Mayıs 1954

II. İnsan Hakları ile İlgili Materyalleri İlgili Birimlere Dağıtmak

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin yer aldığı, il insan hakları kurullarının işlevini anlatan, başvuru noktaları ile ilgili bilgi veren ve iletişime teşvik eden 20.000 adet broşür hazırlamış ve bastırmıştır.

Kurulların, insan hakları alanında vatandaşların, kamu görevlilerinin ve kurul üyelerinin bilgi ve bilinçlerini artırmak için ilgili kitap, broşür ve mevzuat metinlerini temin ederek dağıtması öngörülmüştür. Sözleşmelerle birlikte açıklayıcı ve bilgilendirici kitap ve broşürler ile insan haklarına ilişkin son çıkan yasa, yönetmelik ve genelgeleri de dağıtarak insan hakları alanında bilgi ve bilinç artırılması amaçlanmaktadır.

Örnek: İstanbul İl İnsan Hakları Kurulu tarafından 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Yasa'nın uygulanması kapsamında, başvuruda bulunan mağdurların başvurularının kabulü, mağdurların korunması ve adli mercilere intikalinde takip edilecek hususlar ile ilgili bilgilendirme amaçlı broşürler bastırılmış ve İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı ile ilçe Kaymakamlıklarına gönderilerek emniyet, jandarma, muhtar ve mağdur kadınların bilgilendirilmeleri sağlanmıştır.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerin Korunmasına Dair Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile il ve ilçe insan hakları kurullarının telefon ve faks numaralarını içeren broşürler bastırarak 32 ilçe Kaymakamlığına göndermiştir.

Yukarıda bahsedilen uluslararası sözleşme metinleri, mevzuat, broşür, kitap ve benzeri materyallerin kütüphanelere de gönderilmesi sağlanmalıdır.

III. İnsan Hakları ile İlgili Afişlerin Kamusal Alanlara Asılmasını Sağlamak

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin önemi ve 60. yıldönümünü anlatan 5.000 adet afiş bastırılmış ve dağıtmıştır.

Kurulların, insan hakları konusunda levha, afiş, broşür ve pano gibi görsel malzemeler hazırlayarak veya temin ederek halkın görebileceği yerlere asması yada astırılmasını sağlaması, böylece vatandaşların temel haklarının görünür kılınması hedeflenmiştir.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, İnsan Hakları Beyannamesi'nin önemi ve "2009 İnsan Haklarında Farkındalık Yılı" temasının işlendiği A3 boyutundaki afişlerin İstanbul Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği'ne bağlı ticari araçlara dağıtılarak araçların (taksi ve minibüs) camlarına asılması ve vatandaşların bilgilendirilmesi sağlamıştır.

Ayrıca panelde, temanın da üzerine basıldığı bloknot ve kalem dağıtmıştır.

4. Araştırma, İzleme ve Raporlama Görevleri

Kurulların şu konularda araştırma, izleme ve raporlama yapmaları öngörülmüştür (Yön. md. 12):

a. İnsan Hakları ve Özellikle Kadın, Çocuk, Hasta ve Özürlü Hakları

Araştırma için kurulan komisyonda üye yelpazesinin geniş tutulmasında fayda vardır. Komisyonun araştırmayı yaparken üniversitelerden akademik anlamda destek alması, hazırlanan raporların bilimsel boyutunun güçlenmesini sağlayacaktır.

Öneri: İlinizde bulunan üniversitelerle işbirlikleri geliştirmeniz, araştırma konularıyla ilgili akademisyen desteği almanız, hazırlayacağınız raporların içeriğini zenginleştireceği gibi bilimsel bir nitelik kazanmasını da sağlayacaktır. Aynı şekilde araştırma konusunda uzman düşünce kuruluşları ile de işbirliği geliştirilmesi önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

İnsan haklarıyla ilgili konularda üniversiteler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve diğer kurumlarla işbirliği yaparak araştırma yapılması, yaptırılması ve rapor hazırlanmasının sağlanması öngörülmüştür. Kurullar, sadece başvuru üzerine değil, insan haklarını korumak ve sağlamak ve ülkedeki insan hakları standartlarını yükseltmek için, inisiyatif alıp hak ihlalleri, ihlallerin altında yatan ekonomik, sosyal politik sebepler ve bu engellerin nasıl kaldırılabileceğine ilişkin araştırmalar yapmakla yükümlüdür. Kurul başvuru olmadan yada İnsan Hakları Başkanlığı'ndan herhangi bir yazı gelmesini beklemeden bu tür araştırmalar yapılmasına karar vermelidir. Araştırma sonunda hazırlanan raporun gerekli önlemleri almak üzere ilgili mercilere gönderilmesi, kamuoyu ile paylaşılması gerekir.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, kurmuş olduğu “İnsan Ticareti ile Mücadele, Göç ve Mülteciler Komisyonu” aracılığı ile, iltica hakkının gözetilmesi, mağdur gruplara yaklaşım, yasadışı göç ile mücadele hususlarında emniyet mensupları, jandarma ve diğer kurumların eğitimini hedeflemekte, düzensiz göçmen, sığınmacı, mülteci, vatansız ve insan ticareti mağdurlarının hukuki ihtiyaçlarının karşılanması ve bunun önündeki yasal ve idari engellerin kaldırılması hususunda da çalışmalar yapılmasını planlamaktadır. Komisyon, “Mülteci ve Sığınmacı Hukuku Alanında Güncel Değişmeler” konulu bir konferans düzenlemiş ve bütün paydaşları bir araya getirerek çözüm yollarının tartışıldığı bir platform oluşturmuştur.

Öneri: İlinizde veya ilçenizde sık görülen insan hakları sorunları hakkında araştırmalar yapıp, raporlar hazırlayarak tavsiyelerde bulunabilirsiniz. Çeşitli istatistikleri incelemek en sık görülen insan hakkı sorununun tespitine yardımcı olabilir.

İşbirlikleri geliştirilmesi sadece üniversitelerin ya da sivil toplum kuruluşlarının kurullara katkı sunması şeklinde değil, karşılıklı olmalıdır. Benzer şekilde kurullar da işbirliği geliştirdikleri kurumların çalışmalarına katkıda bulunmalıdırlar.

Bazı gruplar, mesela kadınlar, çocuklar ve özürllüer, konumları itibarıyla dezavantajlı durumdadırlar ve ayrımcılığa uğrama ihtimalleri daha yüksek olduğu için özel korunmaya gereksinim duyarlar. Bu grupların ihtiyaçlarına yönelik olarak özel araştırmalar yapmak ve gerekli tedbirlerin alınması için tavsiyelerde bulunmak da kurulların görevleri arasındadır.

Örnek: Eyüp İnsan Hakları Kurulu kız çocukları ile ilgili olarak “Çocuk Yaşta Evlilik” konulu bir araştırma yürütüp rapor hazırlamıştır. Raporda, dezavantajlı durumdaki kız çocuklarının erken yaşta evlilik yapmalarının önüne geçmek için bir dizi tavsiyelerde bulunulmuştur.

Öneri: İlinizde veya ilçenizde özel koruma gerektiren dezavantajlı grupların sorunlarını tespit edip, çözüm önerileri getirmek için komisyon kurabilir ve rapor hazırlayarak ilgili kurumlara iletebilirsiniz.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu ticari taksi, dolmuş ve minibüslerde engelli vatandaşlar için özel alfabe ile düzenlenmiş fiyat listesi ve müşterinin erişebileceği bir noktada kabartma plakası bulunması yönünde karar almış ve ilgili birimler gereğinin yapılması için bilgilendirilmiştir.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, kadın erkek eşitliğinin sağlanması amacıyla çalışmalar yürütmek üzere “Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu” kurulmasına ve gerekli eylem planının oluşturularak harekete geçilmesine karar vermiştir.

Öneri: Kadının insan haklarının sağlanabilmesi için kurul bünyesinde “Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu” kurup kadının insan haklarının sağlanabilmesi için gerekli araştırma ve incelemeleri yaparak ilgili kurumlara çözüm önerileri içeren raporlar sunabilirsiniz.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu temel insan hakları, aile düzenine karşı suçlar, hasta hakları hukuku, kurumsal mekanizmalar ve işlevleri konularında 125 devlet hastanesinin hasta hakları bürosu personeline eğitim vermiştir.

Öneri: Hasta haklarının tam olarak korunabilmesi için iliniz ve ilçenizdeki hasta hakları bürosu personeline yönelik, hasta hakları konulu eğitimler düzenleyebilirsiniz. Hasta hakları ile ilgili afişler temin edip hastanelere asabilirsiniz. Ayrıca hasta hakları ile ilgili broşür temin edip ya da hazırlayıp hastanelerde dağıtabilirsiniz.

b. İnsan Hakları İhlallerine Neden Olan Çevre ve Trafik Sorunları

Örnek: Niğde İnsan Hakları Kurulu şehir şebekelerinde verilen suyun, içme suyu şebekesinin ve su kaynaklarının halkın sağlığını olumsuz etkileyecek koşullara ve niteliklere sahip olup olmadığı konusunda Niğde İl Sağlık Müdürlüğü’nden ve Belediye Başkanlığı’ndan bilgi almıştır. Böylece halk sağlığını etkilemesi muhtemel sorunların çözümü için gerekli önlemlerin alınmasını sağlamıştır.

Çevre ve trafik sorunları teknoloji ile birlikte artmakta ve bütün canlıların sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Oysa ki, Anayasal bir hak olarak bütün bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı bulunmaktadır. Anayasamızın 56. maddesi uyarınca “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşın ödevidir.” Bütün canlılar için hayati önemdeki su, hava ve toprağın kirlenmesi, devletin her kademesindeki kurumun, özel sektör kuruluşlarının ve bireylerin gerekli önlemleri almasını gerektirir. Kurulların, insan hayatını etkileyen çevre ve trafik sorunları ile ilgili araştırmalar yapılmasını sağlayıp çevre sağlığının korunması ve trafik sorunlarının çözümünü teşvik etmesi öngörülmüştür.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu baz istasyonlarının insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkisi üzerine araştırma yapmıştır ve gerekli düzenlemelerin yapılması ve tedbirlerin alınması için ilgili birimlere rapor vermiştir.

Örnek: Niğde İnsan Hakları Kurulu kış mevsiminin gelmesi ile birlikte ildeki hava kirliliğinin artmaya başlaması sebebiyle, kirliliğin önlenmesi için gerekli tedbirleri almak üzere İl Çevre Müdürlüğü'ne tavsiyede bulunmuştur.

Kamu görevlilerinin gereken önlemleri almamaları sebebiyle trafik kazalarının yaşanması durumunda kurul, bu eksikliklerin giderilmesi için bu konuda tavsiye kararında bulunmak ve kararın ilgili kuruma ulaştırılmasından sonraki gelişmeleri takip etmekle görevlidir.

c. Temel Eğitim Alamayan, Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklar

Eğitim temel bir haktır ve yasalarımıza göre temel eğitim zorunludur. Kurul, temel eğitim alamayacak çocukların varlığını tespit ettiğinde, bunun sebeplerini bulmak ve bu engelleri ortadan kaldırmak için araştırmalar yapmakla görevlidir. Ayrıca, sokakta yaşayan, dilencilik yapan çocukların ve çocuk işçilerin sorunlarının tespiti ve çözümü için araştırma yapmak ve bu durumun önlenmesine yönelik çalışmaları teşvik etmek de kurulun görevleri arasındadır.

d. Nezarethane ve Karakol Ziyaretleri

Öneri: Nezarethane ve karakol ziyaretleri için oluşturulan komisyonlarda baro, tabipler odası ve sivil toplum kuruluşlarından gelen temsilciler bulundurmanız, bu komisyonların bağımsızlığının göstergesi olabilir.

Kurul, jandarma ve polis karakollarına ziyarette bulunup herhangi bir eksiklik tespit ettiğinde, koşulların iyileştirilmesine yönelik tavsiyelerde bulunmakla yükümlüdür. Nezarethane ve karakol ziyaretleri ile kolluk kuvvetleri üzerindeki sivil gözetimin yerine getirilmesi mümkündür. Kurulun, başvuru üzerine ya da resen il ya da ilçedeki nezarethaneler ile karakollara ziyaretler gerçekleştirilmesi, hak ihlalleri yaşanması muhtemel bu yerlerde önleyici bir etki yapabilir. Böylece, kurulların insan hakları ihlallerini önleyici bir mekanizma haline gelmesi sağlanabilir. Nezarethanede bulunan kişilerin dinlenip, fiziki koşulların standartlara uygun olup olmadığının tespit edilmesi ge-

rekir. Kurul yaptığı ziyaretlerde nezarethanede görevli personele nezarethanelerin uyması gereken standartlar hakkında bilgi vermelidir. Hükümet tarafından üzerinde önemle durulan “işkenceye sıfır tolerans” politikasının hayata geçirilmesi açısından karakol ziyaretlerinin yapılması önemlidir. Bu ziyaretler, uluslararası alanda Türkiye'nin işkenceye sıfır tolerans politikasını hayata geçirdiğine dair birer kanıt işlevi de görmektedir.

Öneri: Bu ziyaretlerin haber verilmeden yapılması gerekir. Haberli yapıyorsa da tarih ve saat verilmemesi, ziyaretin amacına ulaşması açısından önemlidir.

Rutin ziyaretler yanında, kurul şu durumlarda acil ziyaret kararı almalıdır:

- İşkence ve kötü muamele yapıldığına dair kuvvetli şüphe varsa,
- Karakol veya nezarethanelerle ilgili şikayet varsa.

Öneri: Sadece karakol ve nezarethane formlarının incelenmesi yeterli değildir. Karakol ve nezarethaneler ile ilgili daha geniş kapsamlı raporlar hazırlamanız, nezarethane koşullarının iyileştirilmesi ve mevzuata uygun hale getirilmesi açısından önemlidir.

Karakol ve nezarethanelerin fiziki koşulları ile ilgili olarak aşağıda belirtilen şartların sağlanıp sağlanmadığı tespit edilmelidir:

- Nezarethaneler en az 7 metre genişlik ve 2.5 metre yükseklikte olmalı ve duvarlar arasında en az 2 metre mesafe bulunmalıdır.
- Tuvalet, banyo ve temizlik ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Yeterli doğal ışıklandırma ve havalandırma imkânı olmalıdır.
- Gözaltındaki kişiler için yeteri kadar sabit oturma ve yatma yeri sağlanmalıdır.
- Yeterli miktarda battaniye ve yatak mevcut olmalıdır.
- Gözaltına alınmış çocuklar yetişkinlerden ayrı tutulmalıdır.

Örnek: İstanbul ve Kadıköy İnsan Hakları Kurulları, birlikte Kadıköy İlçe Emniyet Müdürlüğü İskele Polis Merkezi Amirliği'ni ziyaret etmiş, Polis Merkezi'nin ve nezarethanenin fiziki şartlarını incelemiş ve yürütülmekte olan işlemler hakkında bilgi almıştır.

- Nezarethanede en fazla beş kişi bulundurulmalıdır.
- Gözaltına alınan kişilerin yaşam hakkını koruyucu tedbirler alınmalıdır.
- Gözaltındaki kişilerin beslenme, sağlık ve tedavi giderleri karşılanmalıdır.
- Nezarethaneye alınan kişilerin kayıtlarının tutulması gerekir.
- İfade odasının emniyeti sağlanmış, özel hazırlanmış, teknik donanımlı, bağımsız bir yer olması gerekir.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, şikâyet üzerine Emniyet Genel Müdürlüğü Kumkapı Misafirhanesi'ne yapmış olduğu ziyaretlerde, düzensiz göçmen, sığınmacı, vatansız, mülteci ve insan ticareti mağdurlarının hukuki yardım alamadıkları, çok zor şartlar altında, en elzem insani ihtiyaçlarını karşılayamadıkları gözlemlenmiştir. İlgili komisyonun yaptığı inceleme-araştırma sonucunda hazırlanan raporlarda, Misafirhane'de sağlık, beslenme, eğitim ve hukuk açısından sorunlar tespit edildiği belirtilmiştir. Kurumlar arası diyalog sağlanarak hem kurumun eksikliklerini gidermesi hem de Misafirhane'de kalan şahısların asgari insan hakları standartlarına uygun bir şekilde yaşaması için gerekli önlemlerin alınması sağlanmıştır.

e. Sanık Haklarının Etkin Kullanılması

Sanık haklarının etkin bir şekilde kullanılabilmesi, vatandaşların bu hakların varlığından haberdar olmaları ve görevlilerin de bu haklara saygı gösterip koruması ile mümkün olabilir. Nezarethane ziyaretleri aracılığı ile kolluk kuvvetlerinin gözaltına aldıkları kişilerle ilgili olarak gözaltı prosedürüne uymaları amaçlanmaktadır. İşkence ve kötü muamelelerin ve bu iddiaların önlenmesi için, görevlilerin gözaltı prosedürlerine uymaları mecburdur. Bu bağlamda kurul, avukat talebi, yakınlarla haber verme ve sağlık raporu gibi mekanizmaların sağlıklı ve etkin bir şekilde işlenip işlenmediğini tespit etmelidir. Bu tespiti yapabilmek için kurul üyeleri, görevliler tarafından tutulan defterleri incelenmeli ve gözaltındaki şahıslarla özel olarak görüşmelidir. Kurullar, karakol ve nezarethaneleri ziyaret ederek, gözaltındaki şahıslarla görüşerek, gözaltı defterlerini inceleyerek işkence ve kötü muamele iddialarının azalmasını sağlayabilir.

Öneri: Sanık haklarının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak için:

- Sanık hakları ile bilgilerin yer aldığı afişleri temin edip yada hazırlayıp bunları il ve ilçedeki karakollara dağıtabilirsiniz.
- Karakol görevlilerine sanık hakları ile ilgili eğitim verebilirsiniz.

Öneri: Sanık haklarının etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığını tespit edebilmek için, nezarethanede yakalanmış veya gözaltına alınmış insanlar bulunması gerekir. Bu sebeple ziyaretinizden önce, gözaltında en azından bir insanın bulunduğu hususunu tespit etmelisiniz.

Ziyaret esnasında sanık haklarının etkin kullanılmasının sağlanıp sağlanmadığını tespit etmek için dikkat edilmesi gereken unsurlar:

- Yakalanan kişiye yakalama sebebi ve hakkındaki iddialar ile itiraz etme hakkına sahip olduğu bildirilmelidir.
- Yakalama ve gözaltı süresinin uzaması halinde bir yakınına yada belirleyeceği bir kişiye haber verilmelidir.
- Yakalama tutanağının bir örneği yakalanan kişiye verilmelidir.
- Zor kullanarak yakalama, gözaltı süresinin uzatılması ve sağlık durumunun bozulması hallerinde kişi doktor kontrolünden geçirilmelidir.
- Gözaltına alınan kişiyi sorgulayan görevli ile tıbbi muayeneye götüren kolluk görevlisi farklı olmalıdır.
- Muayene esnasında kişi doktor ile yalnız bırakılmalıdır.
- Kadın şüpheli veya sanığın talep etmesi halinde olanaklar el veriyorsa kadın doktor tarafından muayene edilmesi gerekir. Talebe rağmen kadın doktor bulunmadığı hallerde sağlık mesleği mensubu bir kadının muayene esnasında hazır bulunması gerekir.
- Gözaltı birimine getirilen kişi nezarethaneye konulmadan önce, usulüne uygun olarak üstü aranmalıdır.

İşkence ve kötü muamele ile ilgili bir iddia ile adli yargı yollarına başvurulmuş olması, kurulların nezarethaneler ve sanık hakları ile görevini sona erdirmeye unutulmamalıdır. Nezarethane koşullarının standartlara uygun olup olmadığının ve sanık haklarının etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığının tespiti kurulun görevlerindedir. Aktif bir sivil toplumun gereği budur.

- Gözaltı sürelerine ilişkin olarak Türk Ceza Yasası'nda belirlenen sürelere uyulmalıdır.
- Şüpheli veya sanığın soruşturma ve kovuşturması sırasında avukattan faydalanma ve avukatla görüşme hakkı engellenmemeli ve kısıtlanmamalıdır.
- Avukatla görüşme için uygun bir oda ayrılmış bulunmalıdır.
- İfade alma sırasında yasak yöntemler uygulanmamalıdır.

5. Kamu Kurum ve Kuruluşlarını Ziyaret Etme ve Örnek Nitelik Taşıyanları Ödüllendirme Görevi

Örnek: İstanbul ve Kadıköy İnsan Hakları Kurulları, S.H.Ç.E.K Semiha Şakir Çocuk Yuvası'nı ziyaret etmiş, kurumun fiziki şartlarını inceleyerek Yuva Müdürü'nden yuvanın ihtiyaç ve sıkıntıları hakkında bilgi almıştır.

Kurullar, çocuk yuvaları, öğrenci yurtları, huzurevleri ile kamu kuruluşlarına ziyarette bulunarak insan hakları standartlarına uyulup uyulmadığı, hak ihlali olup olmadığını yerinde tespit edip aksaklıkların giderilmesi için görevlilere tavsiyelerde bulunmakla yükümlüdürler.(Yön. md. 12.f).

Kurullar, kamu kurumları ve görevlileri arasında insan hakları konusunda duyarlılığı ve farkındalığı artırmak, insan haklarına saygı gösterilmesi, insan haklarının korunması ve sağlanmasını teşvik etmek üzere, başarılı kurumların ve görevlilerin diğer kurumlara ve görevlilere örnek olması için "İnsan Hakları Ödülleri" verilmesini sağlamakla da görevlendirilmişlerdir (Yön. md. 12.g.). Bu tarz ödüllerin verilmesinin diğer kurumların ve görevlilerin insan haklarına saygı göstermesi konusunda teşvik edici bir rolü olacaktır.

6. İnsan Haklarına İlişkin İhlal İddialarını İncelemek ve Karara Bağlamak

Kurul gündemine gelmesi muhtemel ihlal iddiaları:

- Yaşam hakkı
 - İşkence ve kötü muamele yasağı
 - Ayrımcılık yasağı
 - Kölelik, angarya ve zorla çalıştırılma yasağı
 - Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı
 - Sanık hakları
 - Konut dokunulmazlığı
 - Özel hayatın ve aile hayatının korunması hakkı
 - İfade özgürlüğü
 - Basın özgürlüğü
 - Adil yargılanma hakkı
 - Örgütlenme, toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenleme hakkı
 - Etkili başvuru hakkı
 - Mülkiyet hakkı
 - Çevre hakkı
 - Sağlık hakkı
- gibi konularda olabilir.

Kurulların temel görevlerinden biri hak ihlalleri ile ilgili iddiaları incelemek ve karara bağlamaktır. Yönetmeliğin 1. maddesinde “ihlal iddialarını incelemek ve araştırmak” kurulların genel görevleri arasında sayılmıştır. Bununla birlikte, Yönetmeliğin 13. maddesinde de:

- ihlal iddialarının araştırılacağı,
- inceleme ve araştırma sonuçlarının değerlendirileceği,
- ulaşılan sonuçların konusuna göre Cumhuriyet savcılıklarına yada ilgili idari makamlara iletileceği
- ve sonucun takip edilmesi gerektiği düzenlenmiştir.

Kolluk kuvvetleri hakkındaki hak ihlallerini inceleyecek ve karara bağlayacak bir yapı olması sebebiyle, kurul iç güvenlik sektörünün sivil gözetiminin geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir.

Kamu düzenini sağlama, toplumsal barışı devam ettirme ve bireylerin temel hak ve özgürlükleri ile emniyetlerini koruma görevleri sebebiyle, kolluk kuvvetlerine özel yetkiler verilmiştir. Öte yandan demokratik bir hukuk devletinin ana unsurlarından bir tanesi, kolluk kuvvetlerinin vatandaşların güvenliğini ve özgürlüklerini sağlarken, onların temel hak ve özgürlüklerine saygı duyması ve korumasıdır. Bu sebeple, özel yetkilerini kullanan kolluk kuvvetleri, bu yetkiler hususunda kanunlar tarafından belirlenmiş kurumlara hesap vermek zorundadır. İdari ve yargı makamlarının yanında, kurulların da kolluk kuvvetleri üzerinde sivil gözetim yetkisi bulunmaktadır. Kurullar, bu gözetim sayesinde temel hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesini sağladıkları gibi, kolluk kuvvetlerinin hizmetlerinin kalitesinin artmasına ve vatandaşların kendilerine daha fazla güven duymasına katkıda bulunabilir.

a. Başvuruların Alınmasında İzlenecek Usul ve Esaslar

Başvuruların alınmasından İnsan Hakları Masaları sorumludur ve masaların çalışmaları aşağıdaki usul ve esaslara göre düzenlenmiştir:

- Daha önce de belirtildiği gibi, başvuruların şahsen (sözlü yada yazılı), telefonla, e-posta yoluyla yada İnsan Hakları Başvuru Kutuları aracılığıyla yapılması mümkündür.
- Elektronik postalar ve başvuru kutuları mümkün olan en kısa zamanda kontrol edilmelidir.

- Başvurucudan iddiası ile ilgili her türlü bilgi ve belgenin alınması gerekir.
- Dilekçe ile şahsen yapılan başvurularda, başvuru sahibine başvurunun tarihini ve sayısını gösteren alındı belgesi verilmelidir.
- Masaya gelen bütün başvurular dosyalanıp ve takip defterine kaydedilmelidir. Takibin yapılabilmesi için bir takip numarası verilmesi ve kurul başkanına gönderilmesi gerekir.

Bu noktadan itibaren kurul, ihlal iddiası ile ilgili inceleme faaliyetlerine başlayabilir ve bunu izleyen süreçte başvuru hakkında karar vermelidir.

b. Başvuruların Değerlendirilmesinde İzlenecek Usul ve Esaslar

Yönetmelikte, kurulların hak ihlallerine dair aldıkları kararların yaptırım gücü ve bağlayıcılığı ile ilgili bir hükme yer verilmemiştir. Bu sebeple kurul kararlarının herhangi bir yaptırım gücü yoktur ve dolayısıyla bu kararlar tavsiye niteliğinde kararlardır. Kurul kararlarının yaptırım gücü olmasa da, kurulların yapısı itibarıyla güvenilir, saygın bir yapılarının olması, almış oldukları kararların ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından dikkate alınmasını sağlamaktadır.

Kurul, inceleme ve karara bağlama işlemini şu usul ve esaslara göre yerine getirmelidir:

- Masalara yapılan başvurular buradaki görevliler aracılığı ile kurul gündemine getirilir.
- Masalara gelen her başvuru kurul tarafından görüşülmeli ve ne tür işlem yapılacağına kurul tarafından karar verilmelidir.

Kurulun kararlarını en geç otuz gün içerisinde verecek olması, kurulların ihlal iddialarında hızlı yanıt verebilen bir yapıya sahip olduğunu gösterir. Bunun yanında, kurullara yapılan başvurular herhangi bir ücrete tabi değildir.

- Başvuruların kurul tarafından değerlendirilebilmesi için ilgili kanunlarda belirtilen zamanaşımı sürelerinin geçmemiş olması gerekir. Bu sebeple her başvuru ile ilgili zaman aşımı sürelerinin tespit edilmesi ve zaman aşımı süresi henüz geçmemiş başvuruların değerlendirilmesi gerekir.
- Kurulda alınan kararlar ve yapılan işlemler başvuru sahibine yazılı olarak en geç otuz gün içerisinde bildirilmeli ve gerekli hallerde ara bilgi verilmelidir.

- Kurul, gerekli hallerde mahkemeler gibi resen veya başvuru sahibinin isteği üzerine, başvuru sahibini veya temsilcisini dinleme yetkisine sahiptir.
- Başvuru hakkında karar verilmesini engelleyen eksiklikler söz konusu ise, eksikliklerin tamamlanması için ara karar alınmalıdır.
- Bakanlık ve Başkanlık tarafından iletilen konular öncelikle sonuçlandırılmalı ve sonucunda Bakanlığa veya Başkanlığa bilgi verilmelidir.
- Başvuru sahibine verilecek yanıtta, hakları konusunda başvurabileceği yasal yollar hakkında bilgi verilmelidir.
- Kurul kararları, ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından geciktirilmeksizin öncelikle ele alınıp sonuçlandırılır.

Örnek: Erzurum İnsan Hakları Kurulu polis memurları tarafından kötü muamele yapılması ile ilgili başvuruda gerekli araştırmaları yapıp, rapor ve ekleri gerekli yasal işlem yapılması için il Emniyet Müdürlüğü'ne göndermiştir.

Öneri: Kolluk kuvvetleri aleyhine gelen başvuruları inceleyerek, gerekli araştırmaları yaparak, tavsiye kararında bulunarak ve gelişmeleri takip ederek kolluk kuvvetlerinin sivil gözetiminin geliştirilmesine katkıda bulunabilirsiniz.

V. KURULUN TOPLANTI ESASLARI İLE KOMİSYON VE MASALARIN OLUŞTURULMASI

1.Kurulun Toplantı Yer, Esas ve Usulleri

Kurul birden fazla kişinin katılımı ile toplanabildiği için alınacak kararların yeri, zamanı ve alınması sırasında bir takım ilkelere uyulması gerekir. Söz konusu ilkeler kurullar açısından Yönetmelikte açıkça öngörülmüştür ve bunlara uyulması zorunluluğu bulunmaktadır (Yön. md.14). Buna göre;

- **Zaman:** Kurul ayda bir toplanır.
- **Mekân:** Yönetmelik ile toplantıların yeri konusunda herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Bu sebeple, toplantılar Valilik yada Kaymakamlıklarda yapılabileceği gibi, üniversitelerde, okullarda, barolarda, meslek odalarında da yapılabilir.
- **Olağanüstü toplantı:** Kurul, aylık olağan toplantıların haricinde gerekli görülen hallerde Başkan'ın çağrısıyla toplanabilir.
- **Kurul Başkanı:** İllerde Vali veya Valinin tayin edeceği bir Vali yardımcısı, ilçelerde de Kaymakamdır.
- **Toplantı yeter sayısı:** Kurul, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanıp, toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu ile karar alır. Kurulların çalışmalarını kesintisiz sürdürebilmeleri ve karar alabilmeleri için kurul üyelerinin toplantılara düzenli katılımı sağlanmalıdır.
- **Karşı oy:** Salt çoğunluğun görüşüne katılmayan üyenin karşı oy gerekçesi tutanağa kaydedilir.
- **Tarafsızlık:** Üyelerin kendileri, alt ve üst soylarından biri ve eşleri ile ilgi konuların görüşüldüğü toplantılara objektif karar veremeyecekleri gerekçesiyle katılmamaları öngörülmüştür.

- **Toplantılara Katılamama:** Üyeler toplantıya katılamayacakları zaman mazeret bildirmek zorundadır. Kurul toplantılarına katılmayan üye uyarılır ve üç defa üst üste mazeretsiz olarak toplantıya katılmayan üyenin üyeliği düşer.
- **Gündem:** Toplantı gündemi, üyelerin istekleri de dikkate alınarak başkan tarafından belirlenir.
- **Ücret:** Üyeler toplantılara katıldıkları için herhangi bir ücret talep edemezler

2. Danışma ve Başvuru Masaları

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu, ilçelerdeki danışma ve başvuru masalarında görevli personele temel insan hakları eğitimi vermiştir.

Öneri: Danışma ve başvuru masasında görevli personele temel insan hakları ve kurulun işleyişi ile ilgili eğitimler vermeniz, bu masaların, dolayısıyla kurulun verimliliğini artıracak bir faaliyet olacaktır.

Hak ihlalleri ile ilgili bireysel başvuruları almak ve danışmanlık vermek üzere illerde Valilik yazı işleri müdürlüğünde, ilçelerde Kaymakamlık yazı işleri müdürlüğünde bir danışma ve başvuru masası oluşturulur (Yön. md. 7). Bu masaların herkesin kolayca ulaşabileceği yerlerde olması gerekmektedir. Bunu sağlamak için de kurulların ve başvuru masalarının yeterince tanıtılması, vatandaşların bu başvuru mekanizmasından haberdar edilmesi için gerekli çalışmaların yapılması gerekir. Başvuruları almak ve danışmanlık hizmeti vermek üzere masalarda hukuk formasyonuna sahip veya halka ilişkiler konusunda uzman olan sürekli bir memur görevlendirilir.

3. Komisyonların Oluşturulması ve Çalışma Usulleri

Kurulların daha etkili çalışmasını sağlamak amacıyla belli komisyonların oluşturulması öngörülmüştür (Yön. md. 8).

Kurullar, en az üç üyeden oluşmak üzere aşağıdaki konularda birer komisyon oluşturmalıdır:

- a-Halkla ilişkiler ve iletişim faaliyetlerini yürütmek,
- b-İnsan hakları eğitimi ve insan hakları bilincini geliştirmek,
- c-İnsan hakları ihlallerini araştırmak, incelemek ve değerlendirmek.

Kurullara, gerekli görülen hallerde başka konularda da komisyonlar oluşturma yetkisi verilmiştir. Uzmanlık gerektiren yada özel araştırma gerektiren durumlarda komisyon oluşturulması, kurulların görevlerini daha verimli bir şekilde yapabilmelerine olanak sağlayacaktır. Kurulların yerinde kararlar alabilmesi ve sağlıklı çözümlere ulaşabilmesi için, komisyonların inceleme ve araştırma sonucunda hazırladıkları raporlar yol gösterici olacaktır.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu ilgili konularda kadınların insan haklarına ilişkin ihlallerin neler olduğunun saptanması, bu ihlallerin önlenmesi ve giderilmesi için çözüm önerilerinin neler olduğunun tartışılması, söz konusu ihlallerin İnsan Hakları İl Kurulu'nun önüne geldiği durumlarda sorunu çözmeye yönelik raporlar hazırlayabilecek veya görüş bildirebilecek uzmanlardan oluşan, İl İnsan Hakları Kurulu'na bağlı çalışma yapacak bir komisyon oluşturulmasına karar vermiştir.

Öneri: Kurulun önüne gelen sorun özel ve kapsamlı bir çalışmayı gerektirdiği takdirde, bu konu ile ilgili komisyon oluşturabilirsiniz.

Örnek: İstanbul İnsan Hakları Kurulu üyelerinin Kumkapı Misafirhanesi'ne yapmış oldukları ziyaretlerde, düzensiz göçmen, sığınmacı, vatansız, mülteci ve insan ticareti mağdurlarının hukuki yardım alamadıkları, çok zor şartlar altında en temel insani ihtiyaçlarını karşılayamadıkları gözlemlenmiş ve konunun geniş çaplı bir komisyon tarafından ele alınması gerektiğine karar verilmiştir. Bu nedenle, ilgili kurumlarla yapılan görüşmeler neticesinde, sorunun süreklilik arz edecek bir komisyon kurulması ve ilgili kurumlarla işbirliği yapılarak çözümlenebileceği sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak, "İnsan Ticareti ile Mücadele, Göç ve Mülteciler Komisyonu" kurulmuştur.

Yönetmelikte, komisyonların ayda kaç kez toplanacağı ile ilgili bir hüküm getirilmemiştir. Fakat komisyon toplantılarının, çalışma şartlarına göre belirlenecek aralıklarla yapılması öngörülmüştür. Komisyon gerekli durumlarda kuruldaki diğer üyelerin de bilgi ve görüşlerine başvurabilir. Komisyon yaptığı çalışmaları, araştırma, inceleme ve değerlendirme raporlarını kurul gündemine getirmek üzere Kurul Başkanı'na sunar (md. 16).

VI. EKLER

1. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik

RESMİ GAZETE 23 Kasım 2003 PAZAR Sayı : 25298, Başbakanlıktan:

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Hukuki Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 — Bu Yönetmeliğin amacı; toplumda ve kamu görevlilerinde insan hakları bilincini geliştirmek, insan haklarını korumak, ihlal iddialarını incelemek ve araştırmak, insan hak ve özgürlüklerinin kullanılmasının önündeki engeller ile hak ihlallerine yol açan sosyal, siyasi, hukuki ve idari nedenleri incelemek, araştırmak ve bunların çözümüne ilişkin önerilerde bulunmak üzere, illerde “İl İnsan Hakları Kurulu” ile ilçelerde “İlçe İnsan Hakları Kurulu”nun kuruluş, görev ve çalışma esaslarını belirlemektir.

Kapsam

Madde 2 — Bu Yönetmelik il ve ilçe İnsan Hakları Kurullarının kuruluş, görev ve çalışma esaslarına ilişkin iş ve işlemleri kapsar.

Hukuki dayanak

Madde 3 — Bu Yönetmelik 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilâtı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun ek 6 ncı maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 — Bu Yönetmelikte;

a)..Bakanlık..: Başbakanın görevlendireceği insan haklarından sorumlu Başbakan Yardımcılığını veya Devlet Bakanlığını,

- b) Bakan : Başbakan tarafından görevlendirilen insan haklarından sorumlu Başbakan Yardımcısını veya Devlet Bakanını,
 - c) Başkanlık : Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığını,
 - d) İl Kurulu : İl İnsan Hakları Kurulunu,
 - e) İl Masası : İl İnsan Hakları Danışma ve Başvuru Masasını,
 - f) İlçe Kurulu : İlçe İnsan Hakları Kurulunu,
 - g) İlçe Masası : İlçe İnsan Hakları Danışma ve Başvuru Masasını,
 - h) Sivil Toplum Kuruluşu : Çalışmaları gönüllülük esasına dayalı, tüzüklerinde ve çalışma programlarında insan hakları konularına yer verilen dernek, vakıf gibi tüzel kişiliğe sahip kuruluşları,
- ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluşu

İl Kurulu

Madde 5 — Bu Yönetmelikte belirtilen görevleri yerine getirmek üzere İl Kurulu, Vali veya Valinin görevlendireceği bir Vali yardımcısının başkanlığında;

- a) Büyükşehir statüsü bulunan illerde büyükşehir belediye başkanı veya başkan yardımcısı, diğer illerde il belediye başkanı veya başkan yardımcısı,
- b) İl Genel Meclisinin kendi üyeleri arasından seçeceği bir temsilci,
- c) Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partilerin il başkanları veya görevlendirecekleri bir temsilci,
- d) Üniversite rektörleri veya bu konuda görevlendirecekleri bir öğretim üyesi ya da elemanı,
- e) Valilik tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan bir avukat veya hukuk fakültesi mezunu bir kamu görevlisi,
- f) Baro temsilcisi,
- g) Tabip odasından bir temsilci,
- h) Ticaret veya sanayi odasından Valilik tarafından belirlenecek bir temsilci,

- i) Valilik tarafından belirlenecek diğer meslek odaları veya sendikalardan bir temsilci,
- j) Mahalli televizyon, gazete, radyo gibi kuruluşlardan başvurular arasında Valilik tarafından belirlenecek bir temsilci,
- k) Muhtarlar Derneği başkanı, yoksa mahalle muhtarlarından başvurular arasında Valilik tarafından belirlenecek bir temsilci,
- l) Okul-aile birliklerinden başvurular arasında Valilik tarafından belirlenecek bir temsilci,
- m) Sivil Toplum Kuruluşlarından başvurular arasında Valilik tarafından belirlenecek en az üç temsilciden,
- oluşur.

Kurul başkanı gerekli gördüğü durumlarda ilgili kamu veya özel kuruluş temsilcilerini veya kişileri de toplantıya çağırabilir.

İlçe Kurulu

Madde 6 — Bu Yönetmelikteki görevleri yerine getirmek üzere İlçe Kurulu, Kaymakamın başkanlığında;

- a) İlçe belediye başkanı veya başkan yardımcısı,
- b) İl Genel Meclisinin ilçeden seçilen üyeleri arasında seçeceği bir temsilci,
- c) Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partilerin ilçe başkanları veya görevlendirecekleri bir temsilci,
- d) Fakülte veya yüksekokulun bu konuda görevlendirecekleri bir öğretim üyesi veya elemanı,
- e) Kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan bir avukat veya hukuk fakültesi mezunu bir kamu görevlisi,
- f) İlçede görev yapan avukatlardan başvurular arasında Kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- g) İlçede görev yapan doktorlardan başvurular arasında Kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- h) Kaymakamlık tarafından belirlenecek meslek odalarından veya sendikalardan bir temsilci,

- i) Mahalli televizyon, gazete, radyo gibi kuruluşlardan başvuranlar arasından Kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- j) Muhtarlar Derneği başkanı, yoksa mahalle muhtarlarından başvuranlar arasından Kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- k) Okul-aile birliklerinden başvuranlar arasından Kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- l) Sivil Toplum Kuruluşlarından başvuranlar arasından Kaymakamlık tarafından belirlenecek en az iki temsilciden, oluşur.

Kurul Başkanı gerekli gördüğü durumlarda ilgili kamu veya özel kuruluş temsilcilerini veya kişileri de toplantıya çağırabilir.

Danışma ve başvuru masaları

Madde 7 — İllerde Valilik yazı işleri müdürlüğünde, ilçelerde Kaymakamlık yazı işleri müdürlüğünde herkesin kolayca ulaşabileceği bir danışma ve başvuru masası oluşturulur. Masaya gelen başvurularla ilgilenmek üzere illerde Vali, ilçelerde Kaymakam tarafından sürekli bir memur görevlendirilir. Masa görevlisinin hukuk formasyonuna sahip olması veya halkla ilişkiler konusunda uzman olması göz önünde bulundurulur.

Komisyonlar

Madde 8 — En az üç üyeden oluşmak üzere, İl ve İlçe Kurulları bünyesinde;

- a) Halkla ilişkiler ve iletişim faaliyetleri,
- b) İnsan hakları eğitimi ve insan hakları bilincini geliştirme,
- c) İnsan hakları ihlallerini araştırma, inceleme ve değerlendirme, konularında birer komisyon oluşturulur.

Gerekli görülen hallerde diğer konularda da komisyonlar oluşturulabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Görevleri

Genel görevler

Madde 9 — İl ve İlçe Kurulları;

- a) İllerde Bakanlık, Başkanlık, Valilik, İl Masası, İl Kurulu üyeleri ve İlçe Kurulları tarafından İl Kurulunun gündemine getirilen; ilçelerde de Bakanlık, Başkanlık, Valilik, İl Kurulu, Kaymakamlık, İlçe Masası ve İlçe Kurulu üyeleri

tarafından İlçe Kurulu gündemine getirilen konuları değerlendirmek,

b) İnsan hakları ihlal iddialarını incelemek ve araştırmak,

c) İnsan haklarının korunması ve insan hak ve özgürlüklerinin kullanılmasının önündeki engeller ile hak ihlallerine yol açan sosyal, siyasi, hukuki ve idari sebepleri incelemek, araştırmak ve bunların çözümüne ilişkin Valilik veya Kaymakamlık makamına önerilerde bulunmak,

d) Her türlü ayrımcılığın önlenmesi için gerekli çalışmaları yapmak,

e) İdarenin uygulamalarında vatandaşlara hoşgörü ve nezaketle yaklaşılmasını sağlamak amacıyla gerekli çalışmaları yapmak,

f) Ayda bir tüm çalışmaları özet olarak, ilçelerde İl Kuruluna, illerde Başkanlığa bildirmek,
ile görevlidir.

Halkla ilişkiler ve iletişim

Madde 10 — İl ve İlçe Kurulları;

a) İl ve İlçe Masaları kurmak,

b) İnsan haklarına ilişkin ihbar, dilek, talep ve şikayeti olan kişilerin, insan hakları kurullarına başvurularını kolaylaştırmak için, bütün kamu kurum ve kuruluşları ile şehrin önemli noktalarına “İnsan Hakları Başvuru Kutuları” koymak ve bu kutuların Valilik ve Kaymakamlık tarafından görevlendirilen personel marifetiyle mümkün olan en kısa sürede açılmasını ve içindekilerin bir tutanakla masa başkanlığına teslim edilmesini sağlamak,

c) Telefon ve elektronik postayla ihbar imkânını sağlayacak tedbirleri almak, bu amaçla herkesin danışma ve başvuru masalarına ulaşabileceği telefon ve elektronik mektup adreslerini yazılı ve görsel basın aracılığıyla halka duyurmak,

d) Kurulların çalışmalarıyla ilgili olarak halkı bilgilendirmek, bu amaçla yazılı ve görsel basın kuruluşlarıyla işbirliği yapmak ve internet imkânından yararlanmak,

e) Kurulların görev ve çalışmalarında sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğini geliştirmek,

f) Sivil toplum kuruluşlarının insan hakları konularında çalışmalar yapmalarını teşvik etmek ve desteklemek,

ile görevlidir.

Bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim**Madde 11 — İl ve İlçe Kurulları;**

a) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yer alan insan hakları konularında her türlü çalışmayı yaparak, kurul üyeleri, uygulayıcılar ve vatandaşların bilinçlendirilmesini sağlamak amacıyla etkinlikler düzenlemek,

b) Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname metni ve insan hakları konusunda taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeleri kurul üyelerine, kamu kurum ve kuruluşlarına ve vatandaşlara dağıtmak,

c) İnsan hakları ile ilgili kitap, broşür ve mevzuat metinlerini temin ederek kurul üyelerine, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına ve vatandaşlara dağıtmak

d) İnsan hakları konusunda, levha, afiş, broşür ve panolar hazırlanarak veya temin edilerek halkın görebileceği yerlere asmak,

e) İnsan hakları bilincinin yaygınlaştırılması amacıyla, köy ve mahalle muhtarlıklarıyla diyalogu geliştirmek,

f) İnsan hakları konusunda panel, konferans, seminer, konser, tiyatro, slayt ve film gösterisi gibi etkinlikler düzenlemek,

g) Yerel radyo ve televizyon kanallarında uzmanların katılımıyla insan hakları konusunda programlar düzenleyerek aydınlatıcı bilgiler verilmesini sağlamak,

h) İlk ve orta dereceli okullarda insan hakları öğrenci kolu kurulmasını ve insan haklarına saygı bilincini yerleştirmek için etkinlikler düzenlenmesini teşvik etmek,

i) Fakültelerin ve yüksekokulların insan hakları alanındaki faaliyetlerini desteklemek,

j) Çevre bilincini yaygınlaştırmak amacıyla bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yapmak,

k) Kütüphanelere insan hakları konulu kitap, dergi ve broşür gibi kaynakları temin ederek halkın kullanımına sunulmasını sağlamak,

ile görevlidir.

Araştırma ve izleme**Madde 12 — İl ve İlçe Kurulları;**

- a) İnsan haklarıyla ilgili konularda üniversiteler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve diğer kurumlarla işbirliği yaparak araştırma yapılması, yaptırılması ve rapor hazırlanmasını sağlamak,
- b) Kadın, çocuk, hasta ve özürlü hakları ile ilgili araştırmalar yapılması ve çözümler üretilmesini teşvik etmek,
- c) İnsan hakları ihlaline neden olan çevre ve trafik sorunları ile ilgili araştırmalar yapılması ve çözümler üretilmesini teşvik etmek,
- d) İlköğretim çağına geldiği halde çeşitli sebeplerle okula gidemeyen çocuklarla ilgili araştırmalar yapılmasını sağlamak,
- e) Sokak çocuklarının sorunlarının çözümüne, çocuk işçiliğinin ve çocuk dilenciliğinin önlenmesine yönelik çalışmalar yapılmasını sağlamak,
- f) İnsan hakları uygulamalarını yerinde görmek amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlara ziyaretler gerçekleştirmek,
- g) İnsan hakları uygulamalarının teşvik edilmesi amacıyla örnek kurum ve kuruluşlar ile kamu görevlilerinin tespit edilerek ödüllendirilmesini sağlamak,
- h) Karakol ve nezarethane denetleme formlarını inceleyerek varsa aksaklıkların giderilmesi hususunda ilgililere tavsiyelerde bulunmak,
- i) Nezarethane koşullarının iyileştirilmesi ve ilgili mevzuata uygun hale getirilmesi hususunda tavsiyelerde bulunmak,
- j) Sanık haklarının etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamaya yönelik araştırma ve inceleme yapmak,

ile görevlidir.

İhlal iddialarını inceleme ve karara bağlama

Madde 13 — İl ve İlçe Kurulları; insan hakları ihlali iddiaları ile ilgili başvuruları incelemek ve araştırmak, inceleme ve araştırma sonuçlarını değerlendirmek, ulaşılan sonuçları konusuna göre Cumhuriyet savcılıklarına ya da ilgili idari makamlara iletmek ve sonucunu takip etmekle görevlidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Çalışma Usul ve Esasları

Kurul toplantı esasları

Madde 14 — Kurullar aşağıdaki usul ve esaslara göre çalışır;

- a) Kurullar ayda bir defa toplanır. Ancak gerekli görülen durumlarda, başkanın çağrısı üzerine ayda birden fazla da toplanabilir.
- b) Kurul toplantılarına illerde Vali veya Valinin görevlendireceği bir Vali yardımcısı, ilçelerde Kaymakam başkanlık eder.
- c) Kurul, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu ile karar verir.
- d) Kararlara itirazı olan üyelerin karşı oy gerekçeleri, karar altında özet olarak kaydedilir.
- e) Kurul Başkanı ve üyeleri; kendileri, alt ve üst soylarından biri ve eşleri ile ilgili olan konuların görüşüldüğü toplantılara katılamazlar.
- f) Toplantıya katılmayan üyelerin mazeretleri toplantı tutanağında belirtilir. Kurul toplantılarına katılmakta özen göstermeyen üyelerin kurum ve kuruluşları uyarılır ve üç defa üst üste kurul toplantılarına katılmayanların üyeliği düşmüş sayılır.
- g) Gündem, kurul başkanı tarafından üyelerin teklifleri de dikkate alınarak hazırlanır ve toplantıdan önce kurul üyelerine dağıtılır.
- h) Toplantılar nedeniyle üyelere herhangi bir ücret ödenmez.

Sekretarya hizmeti

Madde 15 — Kurulun sekretarya hizmetleri, illerde ve ilçelerde yazı işleri müdürlükleri tarafından yürütülür. Zorunlu masraflar Valilik ve Kaymakamlık tarafından karşılanır.

Komisyonların çalışma usul ve esasları

Madde 16 — Komisyonlar toplantılarını çalışma şartlarına göre belirleyecekleri aralıklarla gerçekleştirir. Komisyonlar çalışmalarını yaparken diğer kurul üyelerinin bilgi ve görüşüne de başvurabilir. Komisyonlar yapacakları çalışmaları araştırma, inceleme ve değerlendirme raporlarını kurul gündemine getirmek üzere kurul başkanına sunar.

Başvuruların alınması

Madde 17 — Masalar başvuruların alınmasında aşağıdaki usul ve esaslara uyar;

- a) Başvuruların mümkün olduğunca kolaylaştırılması esas olup, başvurular dilekçeyle, telefonla, elektronik posta veya şehrin değişik yerlerine konulan İnsan Hakları Başvuru Kutuları aracılığıyla veya sözlü olarak yapılabilir.
- b) Elektronik posta mesajları ve İnsan Hakları Başvuru Kutuları mümkün olan en kısa sürede açılır.
- c) Başvuru sahibinden başvuruyla ilgili bilgi ve belgeler alınır.
- d) Dilekçeyle yapılan başvurularda, başvuru sahibine başvurunun tarih ve sayısını gösteren bir alındı belgesi verilir.
- e) Masaya gelen tüm başvurular, takibinin yapılması amacıyla dosyalanır, takip defterine kaydedilir; her başvuruya bir kayıt numarası verildikten sonra en kısa sürede kurul başkanına iletilir.

Başvuruların değerlendirilmesi ve sonuçlandırılması

Madde 18 — Başvuruların değerlendirilmesi ve sonuçlandırılmasında aşağıdaki usul ve esaslara uyulur;

- a) İl ve İlçe Kurullarına yapılan başvurular, İl ve İlçe Masaları aracılığıyla kurul gündemine getirilir.
- b) İl ve İlçe Masalarına gelen her başvuru kurulda görüşülür ve başvurularla ilgili ne tür işlemler yapılacağına karar verilir.
- c) Başvurular, konularına göre ilgili kanunlarda belirtilen zamanaşımı süreleri göz önünde tutularak değerlendirilir.
- d) Kurulda alınan kararlar ve yapılan işlemler yazılı olarak başvuru sahibine en geç otuz gün içerisinde bildirilir ve gerekli hallerde ara bilgi de verilir.
- e) Kurul, gerekli gördüğü hallerde re'sen veya başvuru sahibinin isteği üzerine, başvuru sahibini veya temsilcisini dinleyebilir.
- f) Başvuru hakkında karar verilmesine imkân vermeyen eksiklikler söz konusu ise, eksikliklerin tamamlanması için ara karar alınır.
- g) Bakanlık ve Başkanlık tarafından iletilen konular ilgili kurulda öncelikle görüşülerek sonuçlandırılır ve sonucundan Bakanlığa veya Başkanlığa bilgi verilir.

h) Başvuru sahibine verilecek yanıtta, hakları konusunda kendisine başvurabileceği yasal yollar hakkında bilgi verilir.

i) Kurul kararları, ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından geciktirilmeksizin öncelikle ele alınıp sonuçlandırılır.

Raporlama

Madde 19 — Kurullar tarafından faaliyetleri ile ilgili aylık rapor hazırlanır. Hazırlanan raporlar dönemi izleyen ayın ilk 10 günü içerisinde Valilik kanalıyla Başkanlığa gönderilir.

Ayrıca kurullar, Dünya İnsan Hakları Günü ve Haftası programı çerçevesinde yapılan faaliyetleri içerir bir raporu bir ay içerisinde Valilik kanalıyla Başkanlığa gönderir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Yürürlükten kaldırılan hükümler

Madde 20 — 2/11/2000 tarihli ve 24218 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “İnsan Hakları Kurullarının Görev, Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik” yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 21 — Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 22 — Bu Yönetmelik hükümlerini insan haklarından sorumlu Bakan yürütür.

2. Paris Prensipleri

İNSAN HAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ VE KORUNMASI İÇİN KURULAN ULUSAL KURULUŞLARIN STATÜSÜNE İLİŞKİN İLKELER

(B.M. İnsan Hakları Komisyonu'nun 3 Mart 1992 tarihli 1992/54 sayılı ve B.M. Genel Kurulu'nun 20 Aralık 1993 tarihli 48/134 sayılı kararlarıyla kabul edilmiştir.)

ULUSAL KURUMLARIN STATÜSÜNE İLİŞKİN İLKELER

Yetki ve Sorumluluklar

1. Ulusal kurum insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin yetkilerle donatılır.
2. Ulusal kuruma, oluşumunu ve yetkilerini ayrıntılı bir şekilde belirleyen anayasal veya yasal bir metinde açıkça öngörülme suretiyle, olabildiğince geniş bir görev alanı verilir.
3. Ulusal kurum, diğerlerinin yanı sıra, aşağıdaki sorumlulukları taşır:

(a) İnsan haklarının geliştirilmesi ve korunması ile ilgili her türlü konuda Hükümete, Parlamento'ya ya da diğer yetkili makamlara, ilgili makamın isteği üzerine veya bir konuyu daha üst bir merci tarafından gönderilmeksizin inceleme yetkisini kullanarak, tavsiye niteliğinde, görüşler, tavsiyeler, önergeler ve raporlar sunmak. Ulusal kurum bu sunumları kamuya duyurmaya karar verebilir. Bu görüşler, tavsiyeler, önergeler ve raporlar ile ulusal kuruma mahsus diğer görevler aşağıdaki alanlarla ilgili olacaktır:

(I) İnsan haklarının korunmasını ve geliştirilmesini amaçlayan her tür yasal, idari hükümler ve yargının örgütlenmesine ilişkin hükümler. Bu bağlamda, ulusal kurum, yürürlükte bulunan yasaları ve düzenleyici işlemleri ve tasarı ya da taslak halinde bulunan düzenlemeleri inceler; bu mevzuatın temel insan haklarıyla uyumlu olmasını güvenceye almak için uygun gördüğü tavsiyelerde bulunur; gerekiyorsa, yeni kanunların hazırlanmasını, yürürlükteki kanunların değiştirilmesini ve yeni idari önlemler alınmasını veya mevcut önlemlerin değiştirilmesini tavsiye eder.

(II) Devreye girmeye karar verdiği her türlü insan hakları ihlali durumu.

(III) İnsan haklarının ulusal düzeydeki durumuna ilişkin genel nitelikli raporlarla daha özgül konulara ilişkin raporlar hazırlamak.

(IV) Ülkenin insan haklarının ihlal edildiği herhangi bir yerindeki durumlara hükümetin dikkatini çekmek; bu tür durumlara son verecek girişimler için tekliflerde bulunmak ve gerektiğinde, hükümetin konumu ve tepkisi konusunda görüş açıklamak.

(b) Ulusal mevzuat hükümlerinin ve pratiklerin, Devletin taraf olduğu uluslararası insan hakları belgeler hükümleri ile uyumlaştırılmasını ve etkili biçimde hayata geçirilmesini desteklemek ve sağlamak.

(c) Yukarıda anılan belgelerin onaylanmasını ya da veya bu belgelere katılmayı teşvik etmek ve bunların hayata geçirilmesini sağlamak.

(d) Devletlerin, sözleşmelerden doğan yükümlülükleri uyarınca Birleşmiş Milletler organlarına, komitelerine ve bölgesel kuruluşlara sunması gereken raporlara katkı sağlamak ve gerektiğinde bağımsızlıklarının gereklerine uygun bir şekilde konu hakkında görüş bildirmek.

(e) Birleşmiş Milletlerle, Birleşmiş Milletler bünyesindeki diğer tüm kuruluşlarla, bölgesel kuruluşlarla ve insan haklarının geliştirilmesi ve korunması alanında yetkili ulusal kurumlarla işbirliği yapmak.

(f) İnsan hakları alanındaki eğitim programlarının oluşturulmasına ve araştırmalara yardımcı olmak; bunların okullarda, üniversitelerde ve mesleki çevrelerde yürütülmesinde yer almak.

(g) Özellikle bilgilendirme, eğitim ve her tür medyayı kullanarak toplum bilincini güçlendirmek suretiyle, insan hakları ve her türlü ayrımcılığa ve özellikle ırk ayrımcılığına, karşı mücadele için gösterilen çabaları kamuoyuna duyurmak.

Oluşumu, Bağımsızlık ve Çoğulculuk Güvenceleri

4. Ulusal kurumun oluşumu ve seçimle ya da başka bir yolla gerçekleştirilsin, üyelerinin belirlenmesi, özellikle

(a) İnsan hakları ve ırk ayrımcılığına karşı mücadele alanlarında sorumluluk üstlenen sivil toplum kuruluşları, sendikalar, avukatlar, doktorlar, gazeteciler ve önde gelen bilim adamları örgütleri gibi ilgili sosyal ve mesleki örgütlerin;

(b) Felsefi veya dini düşünce akımlarının;

(c) Üniversiteler ve nitelikli uzmanların;

(d) Parlamentonun;

(e) Bakanlıkların (dahil edildikleri takdirde, bu kuruluşların temsilcileri görüşmelerde yalnızca tavsiye yetkisi ile yer almalılar) temsilcileri ile etkili işbirliği yapılmasını sağlayacak yetkilerin bulunması veya bu temsilcilerin doğrudan kurumda bulundurulmaları yoluyla insan haklarının geliştirilmesi ve korunması alanında etkinlik gösteren sivil topluma ait tüm sosyal güçlerin çoğulcu temsilini sağlamak için gerekli tüm güvenceleri içerecek bir usule göre tesis edilir.

5. Ulusal kurum, etkinliklerinin sorunsuzca sürdürülmesini sağlayacak elverişli bir altyapıya, bilhassa yeterli mali kaynaklara sahip olmalıdır. Bu kaynak tahsisi, kurumun Hükümetten bağımsız olmasını ve bağımsızlığına etki edebilecek bir mali kontrol altında bulunmamasını sağlamak için kendi personele ve tesislerine sahip olmasını mümkün kılmayı amaçlamalıdır.

6. Ulusal kurumun üyelerinin atanmaları, gerçek bağımsızlıkları için şart olan görev güvencesini sağlamak amacıyla, görev süresini de belirten resmi bir kararla gerçekleştirilmelidir. Kurumun üye bileşiminin çoğulculuğu güvenceye alınmak kaydıyla, bu görevlendirme yenilenebilir.

Çalışma Yöntemleri

Çalışması çerçevesinde, ulusal kurum:

(a) Hükümet tarafından sunulan veya bir üyenin yahut dilekçe sahibinin teklifi üzerine resen gündemine aldığı, kendi yetki alanında bulunan herhangi bir meseleyi özgürce mütalaa eder;

(b) Yetkisine giren durumları değerlendirmek için gerekli her türlü bir bilgi ve belgeyi edinir, bütün kişileri dinler;

(c) Özellikle görüşlerini ve tavsiyelerini duyurmak için, doğrudan doğruya veya basın yoluyla kamuoyuna hitap eder;

(d) Düzenli olarak ve ayrıca gerektiğinde usulüne uygun olarak davet edilen bütün üyelerinin katılımıyla toplanır;

(e) Gerektiğinde üyeleri arasından çalışma grupları oluşturur ve kurumun işlevlerini yerine getirmesinde yardımcı olmak üzere yerel ve bölgesel birimler kurar;

(f) Yargısal olsun veya olmasın, insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasından sorumlu makamlarla istişareyi sürdürür (özellikle ombudsmanlar, arabulucular ve benzeri kurumlar);

(g) Ulusal kurumların çalışmalarını genişletmekte sivil toplum kuruluşlarının oynadığı temel rolü nazarı dikkate alarak, insan haklarının geliştirilmesi ve korunması, ekonomik ve sosyal kalkınma, ırkçılıkla mücadele, korunmaya muhtaç grupların (özellikle çocukların, göçmen işçilerin, sığınmacıların, fiziksel ve zihinsel engellilerin) korunmasına ya da belli alanlarda uzmanlaşmaya adanmış sivil toplum kuruluşları ile ilişkilerini geliştirir.

Yarı Yargısal Yetkilerle Donatılmış Komisyonların Statüsüne İlişkin Ek İlkeler

Ulusal kurum, bireysel durumlara ilişkin dilekçeleri ve şikâyetleri dinleme ve incelemekle yetkilendirilebilir. Vakalar kurul önüne bireyler, onların temsilcileri, üçüncü kişiler, sivil toplum kuruluşları, sendikalar ve temsil yetkisine sahip diğer örgütler tarafından getirebilir. Bu durumlarda, diğer yetkilerine ilişkin yukarıda sıralanan ilkeleri de göz ardı etmeksizin, komisyonlara verilen işlevler aşağıdaki ilkelere dayandırılabilir:

(a) Uzlaştırma yoluyla veya yasayla çizilmiş sınırlar dâhilinde bağlayıcı kararlar alarak veya gerektiğinde gizlilik esasına dayalı olarak dostane çözüm aramak;

(b) Dilekçe sahibini haklarına ve özellikle ulaşabileceği giderim yollarına ilişkin olarak bilgilendirmek ve be yollara başvurmasına destek olmak;

(c) Tüm şikâyet veya dilekçeleri dinlemek veya onları yasayla çizilmiş sınırlar dâhilinde diğer yetkili makamlara iletmek;

(d) Özellikle haklarını aramak için başvuruda bulunan kimselerin karşılaştıkları güçlükler zemin hazırlaması durumunda, yasalarda, düzenleyici işlemlerde ve idari pratiklerde değişiklik veya reform önerileri sunmak da dâhil, yetkili makamlara tavsiyelerde bulunmak.

3. Temel Hak ve Özgürlüklere Dair Uluslararası Sözleşmelerin Bulunabileceği İnternet Siteleri:

- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
<http://www.ihb.gov.tr/IcerikGoster.aspx?ID=621d87e2-9219-4014-8ad9-f3f3e1d95801>
- Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi <http://www.ihb.gov.tr/IcerikGoster.aspx?ID=08ce472f-747a-4c33-a9aa-12a8a80c2faa>
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi
<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/83-93.pdf>
- Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme
<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4750.html>
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/193.html>
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi
www.ksgm.gov.tr/Pdf/cedaw.doc
- İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani ve Küçültücü Muamele veya Ceza Karşı Uluslararası Sözleşme
<http://www.ihb.gov.tr/IcerikGoster.aspx?ID=666dbb79-55e2-434a-97da-afd64a6f3a96>
- Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmesi
<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4662.html>
- Engelli Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşme
<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0567.pdf>
- İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
<http://www.ihb.gov.tr/IcerikGoster.aspx?ID=d0ca412a-a2f1-467e-b2a7-200d10ae659f>

